

АДÆЙМАГИ ЦАРД БÆНТТÆ АМА АХСÆВТÆЙ НИМАЙГÆ НÆЙ, ФАЛ ХУАРЗÆЙ СИ ЦИ ИСАРАЗТА, УОНÆЙ!..

Дмитрий ЛИХАЧЕВ: «Циуавæр менеугути фæрци нимайæн адæймаги? Æ зунди, æ гъомбæлади, е 'фсари фæрци, адæми хæццæ цæрунмæ арæхсуй, тухагорæг æй æви нæй. Хестæрæн æгъдау дæттуй, сабийтæбæл, исонибони фæлтæртæбæл ауодуй, хæларзæрдæ 'й æви нæ – етæ нин фæдуат раттунцæ адæймагæн аргъ искæнунæн...» Ци хуарз уидæ, уотæ аргъгонд ку цæуидæ абони бæрнон бунæтти косæг адæймæгутæн...

Цæун райдæдта 1993 анзи мартый

0+

Дигорæ

№24 (993) 2025 анзи 28 июнь – хорхæтæни мæйæ

Аргъ 1 туман

НОМЕРÆН

ИРИСТОНÆН ХЪАЗАУАТОНÆЙ ЛÆГГАДÆ КОДТА...

Æ рæстæги Киристонгæу-æй ци номдзуд лæгтæ рацудæй ама айдаг æ райгурæн гъæу-бæстæн, айдаг нæ Иристонæн нæ, фал нæ еугур Фидибæстæн дæр берæ хуæрзти ка бацудæй, дзиллитæ сæрустур кæмæй адтæнцæ ама абони дæр ма зæрдиагæй ке имисунцæ, уæдта нæ зæрдæ дарæн, берæ фæлтæртæ ма арфиягæй ке имисдзæнæнцæ, уонæй еу адтæй **Тотойти Сосланбег**и фурт **Михал**. Хецæнæй ин æ кой абони хумæтæги нæ кæнæн – æ райгурдбæл 25 июни исæнхæст æй финддæс ама фондзинсæй анзи (1910-1979).

Æ еудадзугон хъиамæт-тæй, æ берæ бундорон науон ама публицистикон куститæй, æ урух фæндитæй, æ цардаразæг нисантæй, æ ирисхъи хицæгдзийнæдтæй, профессор Тотойти Михал – æвæллайгæ ама фæллойнæуарзæг ахургонд – зингæ бæрæг дардта иннæ историки 'хсæн. Æ фиц-цаг куститæ мухури фæззинд-тæнцæ 1939 анзи. Дуинсæй анзæй дæргъи еци уодуæлдай-æй фæхъхъиамæт кодта нæ историон науки сæрбæлтау.

Берæ ин бантæстæй, ама, ка 'й зонуй, никки фулдæр дæр ма ин бантæстайдæ фал, гъу-лæггагæн, 1979 анзи Тотой-фурт не 'хсæнæй фæгъгъудæй. Фал æ рохс ном, Иристони ху-арздзийнади сæрбæлтау е 'гæ-рон берæ фæллæнттæ иронх нæ 'нцæ дзиллæй. Абони ба номерæнæн мах дæр нæ газе-ти мухур кæнæн хецæн æрмæ-гутæ (3, 6-7-аг фæрстæбæл).

Æ ЦАРДÆГЪДАУÆЙ КАДÆ КА КÆНУЙ, Е УОМÆЙ ФИЦЦАГИДÆР АХЕЦÆН КАДÆ КÆНУЙ!..

СОСРАНТИ Жанни сæрмагондæй амонун, махмæ гæсгæ, нæ гъæуй. Искурдиадæгин журна-лист ама хъæппæресгин æхсæнадон архайæг, е нæ дзиллæн зундгонд æй æ алæмæти телеуи-нунадон равдиститæй, æ фæрци арæст хуæрзауодæн ама рохситауæн мадзæлттæй. Рагæйдæр нæ зæрди адтæй уой туххæй нæ газети рахабæрттæ кæнун, ама нин нур ба уомæн хуарз ама æхцæуæн равгæ фæцæй – Сосранти Джабраили кизгæ Жаннæн нæ маддæлон æвзагбæл журна-листики агъазиау фæллæнтти туххæй аккагонд æрцудæй нæ республики Хецауади сæрмагонд преми «Мæ уарзон Иристон». Уой фæдбæл æхецæй хъæбæрдæр цийнæгæнгæй ин арфæ кæнæн еци хуарздзийнади фæдбæл, нæ зæрдæ ин зæгъуй, цæмæй ин никки фулдæр бантæса, æ хъаза-уат уа ахедгæдæр, æ кусти ама æ царди хабæрттæй зæрдрохс куд уа. Сосранти Жанни туххæй ба æрмæгутæ кæсетæ 4-5-аг фæрстæбæл.

АХСГИАГ ГЪУДДАГ

НÆ ЦАРД ЦИЙНАГ АМА ФÆРНÆЙДЗАГ УÆД!..

Устур Фидибæстон тугъди райдайуни бон – 22 июнь – Уæрæсей нимад æй имисæни ама хъонцгæнæни Бонбæл. Уой фæдбæл аци анз дæр, еци бон нæ бæсти еугур рау-æнти дæр арæст æрцудæй ал-лихузон номерæн мадзæлттæ.

Уæрæсей Федераций Президент **Владимир Путин** Мæскуй деденгути бид исæ-вардта Æнæзонгæ æфсæддо-ни циртбæл. Уомæй иссирдта нæ Райгурæн бæсти сæрбæл-тау уодуæлдайæй ка бахъаза-уат кодта, уони рохс нæмттæ.

Еци бон ма Владимир Путин Кремли фембалдæй 5-11-аг кълæсти ахурдзаутæн историй нæуæг ахургæнæн киунугутæ уадзæг редакторти хæццæ. Фембæлди ма ар-хайдтонцæ Уæрæсей Феде-рацияй Президенти агъазгæ-нæг **Владимир Мединский**, æхсæнадæмон рахастдзий-нæдти Мæскуй паддзахадон институти ректор **Анатолий Торкунов**, Уæрæсей Науки Академий еумæйаг историй Институти Наукон разамонæг **Александр Чубарьян**, уæд-та рохсади министр **Сергей Кравцов**.

ФЕДАУЦÆ УОДИКОНДÆН ÆВЕДАУЦÆ ДАРÆСТÆЙ БАМБÆРЗÆН НÆЙЕС!..

Владимир Путин æ рад-зубандий райдайæни сæрма-гондæй баханхæ кодта уой, ама нацистон Германибæл ке фæууæлахе ан, еци гъуд-аг æнцойнæ кодта алæмæти фæдар бундорбæл – нæ адæ-ми æууæндундзийнадæ ама еузæрдиуондзийнадæ сæ Фидибæстæбæл. Еци мене-угутæ ба сæ зундрахасты уо-дæгас кодтонцæ фæткон хæз-нати аллихузон ратæдзæнти фæрци: скъолай, дини ама æндæр уодварнæхæссæг гæ-нæнти фæрци. Ахид цæуидæ ама нерæнгæ дæр ма цæуй, уой дæр нæ нимхæлæугути 'рдигæй дæр – дзубанди, нæ еци уæлахеци бундор комком-мæ æвæрд ке 'рцудæй скъо-лай.

– Гъулæггагæн, евгъуд æноси 90-аг æнзти ахурадон программæ хъæбæр рай-идард æнцæ историй рæс-тдзийнади æцæгдзийнадæй, – бауайдзæф кодта Прези-дент. – Дæсгай ахургæнæн киунугутæ фæззиндтæй исто-рибæл, уонæми ба æцæгдзий-надæ, куд гъæуама адтайдæ, уотæ раст æвдист нæ цудæй. Дзубанди дæр ибæл нæйис, мах алкæддæр хуæст адтан, цæмæй хецæн цаутæн алли-хузон цæстингасæй аргъонд цæуа. Фал историон рæс-тдзийнадæ гъæуа-ма алкæддæр æн-хæстæй ама раст æвдист цæуа.

НÆ ФИДТÆЛТÆ ЕУГУР ДЗАМАНТИ ДÆР БÆЛВУРДÆЙ ЗУДТОНЦÆ СÆ ХУÆРЗГÆНГУТИ ДÆР ÆМА СÆ ФУДГÆНГУТИ ДÆР...

РÆСТАДИ СКЪОЛА

Уæди ахургæнæн ки-унугути цæбæл ба финст нæ цудæй, рæстдзийнадæй уæлдай. Уомæн хуарз æвдесæн æнцæ, Устур Фидибæстон тугъди цаутæ æма хабæрттæ си кутемæй æвдист цудæнцæ, е дæр. Сталингради тугъди туххæй си кудтитæ финстонцæ, е рæстзæрдæ адæймагæн лæдæрд нецихузи уодзæнæй, уæдта ибæл арази дæр нецихузи исуодзæнæй.

– Цитæ ба си нæ финстонцæ, – загъта Президент, – æцæг си уой кой ба нæ уидæ, æма комкоммæ Советон Цæдес ке басаста нацизми астæуистæг æма уæлахезæн нивондæн ке æрхаста уойисæбæл æгæрон амæттæгтæ.

Историй нæуæг ахургæнæн ки-унугути ци æрмæг гъæуама уа, уой хуæрзгæдæдзийнадæбæл дзоргæй, Владимир Путин бафæдзахста, цæмæй æргом арггонд цæуа æхсæнади 'рдигæй дæр. Уæдта ма ракурдта, цæмæй ахурдзаути, ахургæнугути æма нийергути хæццæ фæдæр бастдзийнадæ уа, еугур фарстатæ фæдбæл дæр сæ зæгъуинæгтæмæ лæмбунæг каст цæуа. Уæрæсей Федераций Президент ма е 'ргом раздахта суæллæнтти рæвдауæндæнттæмæ дæр, уомæн æма сабийти сæри зунд фæдæр кæнун райдайуй еци кари. Историйон рæстдзийнадæбæл сæ ахур кæнун гъæуй еци карæй. Нуртæккæ еугур скъолати дæр алли бон дæр сæу-мæй ахуртæ райдайуйи размæ хæрдмæ исесунцæ Уæрæсей туруса.

Фембæлди рæстæг радзубанди кæнгæй Сергей Кравцов загъта:

– Фæстаг æртæ анзæй дæргъи куст дзæвгарæ фенхæстдæр æй, – бафæппайдта Сергей Кравцов. – Æцæгæйдæр берæ æнæраст хатдзæгтæ хаст æрцудæй егвуд рæстæгугути. Уагъд æрцудæй историй цуппæрдæс æма дуинсæй аллихузон киунуги. Сæ аллихузондзийнадæ уой медæгæ адтæй, æма си бæлвурд историон цаутæ æма хабæртти туххæй койгонд цудæй, киунугутæ ка бацæттæ кодта, етæ сæ куд лæдæрдтæнцæ, кенæ сæ

ке куд фæндадтæй бавдесун, уотемæй. Æма лæдæрд æй, уотемæй историон рæстдзийнадæ алкæд, куд гъæуама уа, уотæ æвдист ке нæ цудæй, е.

Алли скъола дæр куста æхе программæмæ гæсгæ. Нур еци рæдуд растгонд æрцудæй, еугур скъолати дæр историй уроктæ арæзт цæунцæ еумæйаг программæбæл. Дуйнеуон истори дæр ахургонд цæуи нæ Фидибæсти историй хæц-

дæр историбæл фæлварæн куд лæвардта, уой. Фембæлди рæстæг дзубанди фидибæстон историй ахсгигадæр цаутæ æцæгдзийнадæ æвдесуни фæдбæл ке цудæй, уомæ гæсгæ æнæ æрмисгæ нæ фæцæнцæ Украины хæццæ баст фарстатæ дæр.

– Нæ историй киунугути туххæй ист æрцудæнцæ мæнгæ бæрæггæнæнтæ, – банисан кодта В.Мединский. – Мах киунугутæ иде-

ИСТОРИОН ÆВДЕСÆНТÆ

Владимир ПУТИН, Уæрæсей Федераций Президент:

– Ахургæнæн киунугути фулдæр хæттити æргомæй финстонцæ нæ бæсти нхмæ, историон цаутæ фæдбæл дæнтцæ усхъуммитагонд цудæнцæ, æма уоми, æвæдзи, дессагæй неци ес, уомæн æма етæ цæттæгонд адтæнцæ фæсарæйнаг грантти фæрци. Уобæл дзоргæй, Президент æрмиста егвуд

æноси 20-аг æнзти идеологон кампанитæ, «нæ фидибæстон историйæй гæлст ку цудæнцæ æнæгъæнæ рæстæгутæ революций размæ Уæрæсей царди хабæрттæй, цума еци æнзтæ уогæ дæр нæ адтæнцæ, уотæ.

– Айдагъдæр 2013 анзи бавналдтан историон рæстдзийнадæ æнхæстæй исбæлвурд кæнунмæ, – баханхæ кодта Президент. – Еци куст уæлдай ахсгигæ æй. Уомæ гæсгæ ба зæрдæбæл дарун гъæуй уой дæр, æма сабийти хæццæ куст зин æма бæрнон æй, уонæмæ хецæн ба-цауæнтæ агорун гъæуй психологон æгъдауæй.

цæ æмбаст уогæй. Куст цæуи æхсæнадæзонуйнади киунугæбæл дæр. Уоми дæр сæрмагонд æргом здæхт цæудзæнæй Уæрæсей историмæ. Скъолати фæззиндзæнæй 2026 анзи 1 сентябри.

Нæуæг истори куд гъæуама ахургонд цæуа, уой фæдбæл дзоргæй, Владимир Мединский ба е 'ргом раздахта историй киунугутæн сæ фæлгонцмæ дæр. Раздæр киунугутæ уагъд цудæнцæ тæнæг цъари æма уйтæккæдæр раймæхститæ уиуонцæ, нуртæккæ ба уагъд цæунцæ бæзгин цъари æма æнцæ фæдæр.

Анатолий Торкунов фæндон бахаста, цæмæй гуманитарон факультеттæмæ цæугæй, Еумæйаг Паддзахадон фæлварæнтæмæ хаст æрцæуа историй предмет дæр.

– Е гъæугæ гъуддæг æй, зæгъгæ, исарази æй æ хæццæ Владимир Путин дæр. Æма æрмиста, университетмæ цæугæй, æхуæдæг

ологон æгъдауæй дзæвгарæ æнхæстдæр æнцæ.

Æма æрхаста ауæхæн дæнцæн. Уæрæсе æма Украины байеу унбæл (1954 анзи) æртæсæдæ анзи ке исæнхæст æй, е паракаттæй бæрæггонд æрцудæй, уой хæццæ ба ма уæд Хъириим лæвард æрцудæй Украинæн. Е адтæй нæ бæсти уæди разамонæг Н.С.Хрущевæ хеваст миуæ – уомæй гъавта Украины хецæуеуæггæнæг къуæртти зæрдитæ балхæнун æма си æ фарсхуæцгутæ исаразун. – Циуавæр байеудзинадæ? – загъта Президенти агъазгæнæг. – Нециуавæр Украинæ адтæй!..

Æ еци загъдмæ гæсгæ уотæ баханхæ кодта: æцæгæй куд æй, уотемæй 1654 анзи Мæскуй Паддзахадæбæл æфтуд æрцудæнцæ автономий бундорбæл Запорожьей цæргутæ æд зæнхитæ. Еци гъудий фарс рахуæстæй В.В.Путин дæр.

– Мах нæ еугур дæр хуарз лæдæрæн, цæй хæццæ баст адтæй

еци байеудзийнадæ, уой – загъта В.В.Путин. Е адтæй коммунистон партий политикæ идарддæр хæссуни гъудий хæццæ. Хуæдбарæ паддзахæдтæ исаразун политикæ цудæй уæди разамунди агъазæй, æнæуой ба си еу дæр хуæдбарæ паддзахадæ некæд адтæй, – банисан кодта В.В.Путин.

Нæ фидибæстон историй цаутæ æма хабæрттæ раст æма æнхæстæй кæми гъæуама æвдист цæуонцæ, уæхæн ахургæнæн киунугутæ исаразун цæйбæрцæбæл ахсгигæ гъуддæг æй, уобæл хъæбæр рагæй цудæй дзубанди. Уæрæсей Президент Владимир Путин 2021 анзи æ аллианзон Нистауæни уой фæдбæл уотæ загъта: «Очень важно, чтобы для молодых людей ориентиром в жизни служили судьбы и победы наших выдающихся предков и, конечно, современников, их любовь к Родине, стремление внести личный вклад в ее развитие. У ребят должна быть возможность в передовых форматах познакомиться с отечественной историей и многонациональной культурой, с нашими достижениями в сфере науки и технологий, литературы и искусства. До сих пор еще, знаете, открываю некоторые школьные учебники, с удивлением смотрю, что там написано, как будто не про нас. Кто пишет, кто пропускает такие учебные пособия – просто удивительно. Все что угодно там написано, и о Втором фронте. Только про Сталинградскую битву ничего не сказано. Бывает и такое – просто удивительно! Просто не знаю, даже не хочу комментировать...»

куд цийнæ æма æрдзæф кодтонцæ алли авторæн дæр, етæ ба егвуд æноси 90-аг æнзти фæлтæрддзийнадæ истонцæ нигулæйнаг бæститæй. Уотемæй, Уæрæсей историй 68 киунугемæй уæхæнттæ дæр адтæй, æма Устур Фидибæстон тугъди агъазиаудæр æма хъисмæтлухгæнæг тугъдтитæн, зæгъгæн, Сталингради, Орел-Курскаг, Корсунь-Шевченкойаг тугъдтити, Берлини тугъдон операцийæн фæйнæ сифи радех кодтонцæ. Кенæдта – минкийдæр.

Еци-еу рæстæг аци æма иннæ тугъдтити туххæй нæ балхонтæ ци æрмæгбæл бакустонцæ, уой лæмбунæг ахур кæнунцæ Нигулæйнаг Европи устурдæр æфсæддон ахургæнæндæнтти.

Еугур еци фарстатæбæл æз еу æма дууæ хатти нæ дзурдтон. Зæгъгæн, 2007 анзи сæ æрæвардтон, уæд Мæскуй ци семинари архайдтон уоми. Уордæмæ нæ æрæмбурд кодтонцæ Еумæйаг паддзахадон фæлварæн дæттунги гъуддæгутæ куд аразгæ 'нцæ, уобæл ахуртæмæ. Алли хецæн предметæй дæр æрбахудтонцæ разамонугути, Иристонæй адтан авд адæймаги. Истори æма æхсæнадæзонуйнадæй нæ республики адтæн фиццæг разамонæг. Фидибæстаг историйæй нæ Еумæйаг паддзахадон фæлварæн дæттунбæл ка ахур кодта, еци професортæ æма ахургæнгутæмæ лæвардтон, æхцæуæн син ка нæ адтæй, уæхæн фарстатæ.

Ку сæ бафæрсина, историй республикон къамиси сæрдар дæн, æма мæ гъудитæ æма зонундзийнæдтæ абитуриентти гъудий хæццæ æмхузон ку нæ уонцæ, зæгъгæ, уæд бæстæ исæмæнтъери уодзæнæй. Зæгъгæн, Устур Фидибæстон тугъди агъоммæ Мæску æндагон политики æнтæстдзийнæдтæ искодта (уой æз зудтон) кенæ ба рæдудтитæ рауагъта... Профессор мин куд балæдæрун кодта, уотемæй абитуриент, историйæй фæлварæн дæттæй, Сахарови, Неустроеви, Федорови киунугутæ ке кастæй, æма, æ цæстингас дæ гъудити хæццæ, зонундзийнæдти хæццæ, принципти хæццæ баст ке нæй, уоми фудгин нæйис...

Куд тухстæн, уой ка балæдæрдзæнæй, фал ме 'мбæлттæ мæ хæццæ арази адтæнцæ: ка æргомæй, ка ба – хенимæр. Владимир Путин-мæ игъосгæй, мæ къæхти бунæй арф исуолæфтæн, мæ зæрдæмæ рохс æрбакалдæй, æгайтима е 'ргом раздахта Уæрæсей историй ахургæнæн киунугути æрмæги хуæргъæдæдзийнадæмæ. Уоми ци æверхъау æрмæгутæ ес, уонæмæ дæр æркæсдзæнæнцæ æма сæ банивæбæл кæндзæнæнцæ. Фал ма мах гъæуама æндæр гъуддæгутæ дæр лæдæрæн. Цубур рæстæгмæ киунугутæ баййевæн нæйис, фал бал сæмæ бавналæн, æма уæд цæйбæрцæдæр рæстæги фæсте се 'цæг цæстæй ракæсдзæнæнцæ. Хуцауи цæстæн нин æй бауарзæд.

Дзидзойти Валери уæд, цуппар анзæй размæ ци сагъæс-саг фарстатæ фæдбæл дзурдта, уони исаразун фæдбæл нуртæккæ бæлвурд мæдæлттæ арæзт цæуи. Цæйбæрцæбæл фæррæстмæ 'нцæ кенæ фæррæстмæ уодзæнæнцæ, е ба хецæн дзубандий аккаг æй. Æма ибæл, нæ гæнæнтæ æма рагъитæмæ гæсгæ дзоргæ дæр кæндзинан.

Альберт ЭЙНШТЕЙН (1879-1955), номдзуд физик æма æхсæнадон архайæг: «Айдагъдæр дууæ хузи цардæй ес фæццæрæн: Фиццаг – а дуйней еунæг дессаг дæр нæййес, зæгъгæ, æнгъæлгæй. Дуккаг – дуйнебæл дæмæ алцидæр кæсдзæнæй дессаг...» Æма дуккаг хузи гъудигæнгæй ка фæццæруй, уони ирисхъæ рауайуй амондгундæр æма æнтæстгиндæр.

Тотойти Михали науон æма æхсæнадон архайди туххæй æ рæстæги берæ æрмæгутæ финст æрцудæй. Уони еугурæй ниммухур кæнунæн нин, гъай-гъай, равгæ нæййес. Уомæ гæсгæ ба си равзурстан, кæддæр профессор Василий Крикунов ци уац ниффинста, уой (мухургонд æрцудæй журнал «Мах дуг»-и, 1982 анзи 7-æг номери).

БÆРЗОНДМÆ ИСИСТА УÆЛДÆР АХУРАДИ ÆМА НАУКИ ТУРУСА

Тотойти Михали науон æма публицистон агъазиау фæллæнттæ, зæгъун æнгъезуй, еугурæй æмбурдгонд дæр нæма æнцæ (мадта финсгæ ба, еума хатт æй зæгъун, минкый нæ никкодтайдæ). Æ рæстæги республикон газеттæ «Æригон большевик», «Рæстдзинад» æма «Социалистическая Осетия»-мæ ку 'ркъæсæн, уæд бæрæг æй, Михал айдагъ æ кусты фиццаг анз дæр еуфинддæс уадзимисемæй минкыйдæр ке нæ ниммухур кодта уонæми, е. Етæ дзорæг адтæнцæ, Цæгат Иристони искурдиадæгин æртасæг ке фæззиндтæй, уобæл. Æ фиццаг къахдзæфтæй фæстæмæ Михал республикæ бæрзонд хаста советон уæлдæр ахуради æма науки туруса.

Тотойти Михали исхонун æнгъезуй раздзæуæг – æ къох кæмæ бахъæрттæй, еци гъуддæгутæй беретæ уой фæрци арæзт æрцудæнцæ фиццаг хатт. Е зæрдиагæй байархайдта «Цæгат Иристони партион организаций очерктæ» исаразунбæл, уæдта «Цæгат Иристони АССР-и истори», «Кæсæг-Балхъари АССР-и истори», зæгъгæ, науон киунугути фиццаг академион рауагъдбæл. Зæгъун гъæу уой дæр, æма Михали разамундæй цæттæгонд æрцудæнцæ Цæгат Кавкази æнсувæрон республикити советон доги историй туххæй фиццаг хатт ци еугонд куститæ фæззиндтæй, етæ дæр, уонæй еу – «Цæцæн-Мæхъæли АССР-и истори» (2-æг том).

Тотойти Михал науон-æртасæн куст æ царди сæйрагдæр гъуддæгæн исæвзæргæй, тæккæ райдайæнæй фæстæмæ еуцидæр нарæг къахнадбæл нæ фæццудæй, фал историй зад хумти берæ дзæхæратæ багъуд кодта. Фиццагидæр, е лæмбунæг куста историон-партион фарстатæн науон цæстингасæй исаргъ кæнунбæл. Уæлдай хъæбæрдæр ба е 'ргом æздахта В.И. Ленин æма уой æмтохгæнуги (С.М. Киров, Н. Буачидзæ, 26 бакуйаг комиссари æма иннети) цардвæндаги цаутæ æма хабæрттæмæ, уони архайд Цæгат Кавкази советон хецаудзийнадæ фæууæлахæз æма æрфедар уни фæдбæл хъиамæттæ исбæлвурд кæнунмæ.

Уобæл дзорæг æнцæ айдагъ хецæн историон-партион фарстатæбæл æ финст уацтæ нæ, фал æ науон куститæ еугурæй дæр. Цæмæй мæ аци гъуди фæббæлвурддæр уа æма бæрæг уа, Михал цæрæнбонти æ зæрдæмæ уæлдай хæстæгдæр ци иста (уæлдайдæр ба æ царди фæстаг æнзти), е цæститæбæл ирддæрæй рауайа, уой туххæй ин æ куститæй цалдæр ранимайдзæнæн: «Ленинон методологи – ССР Цæдеси истори ахур кæнуни æма науон кусты бундор», «Ленини турусай хæццæ», «Ленин хуæнхæгги автономий туххæй æма хуæнхæгтæ Ленини туххæй», «Ленин æма национ-паддзахадон арæзтадæ», «Ленин Цæгат Кавкази хуæнхæг адæмти хуæдугæвæрдти туххæй»...

УÆЛДАЙ ЦИТГИНГОНД ЦУДÆЙ Е 'МГУСТГÆНГУТИ 'РДИГÆЙ

Тотойти Михалæн æ къохи бафтудæй Иристони культури агъазиау историон цаутæ ахур кæнунæн фæдар бундор æрæвæрун. 1974 анзи Ростови паддзахадон университети æ уæди ректор ССР Цæдеси науки Академий иуонг-уацхæссæг Ю.А. Жданови хъæппæресæй каст цудæнцæ Цæгат Кавкази адæмти культури туххæй сæрмагонд лекцити циклтæ, æма си фиццаг курс Тотой-фуртæн

бæбарæ кодтонцæ. Æ лекцити е æнхæстæй раргом кодта Цæгат Кавкази адæмти культурити историон ирæзт, сæ бастдзийнадæ сæ кæрæдзæй æма уруссаг культури хæццæ.

Берæ 'нцæ профессор Тотойти Михали науон æскъуæлхтдзийнæдтæ. Зæгъæн, ССР Цæдеси науки Академий Фидибæсти историй Институт Мæскуй, Ленингради ахурадон косæндæнттæ æма Цæгат Кавкази уæлдæр скъолати науон центри хæццæ цуппартомон куст «Цæгат Кавкази адæмти истори» аразунмæ ку бавналдта, уæд уомæн фиццаг уацтæ ка бацæттæ кодта, еци ахургæндтæй еу адтæй Тотойти Михал. Æ уац «Уруссаг-ирон культурон бастдзийнæдти

ТОТОЙТИ Михал

ИРИСТОНÆН ХЪАЗАУАТОНÆЙ ЛÆГГАДÆ КОДТА...

ТОТОЙТИ Михал (рахесæрдигæй фиццаг) фæлварæнти рæстæг е 'мкосæг æмбæлтти хæццæ.

истори» нимад æрцудæй хъæбæр ахсгиаг кустбæл.

Интернацион зундрахæстбæл фæдар хуæст уогæй, Тотой-фурт еци зæрдиагæй æма уодуæлдайæй куста æндæр адæмтихæттити историй фарстатæбæл. Аци рауæн æнæ æрмисæн нæййес æ куститæн: «Устур уруссаг адæм», «Бознæ, нæ хæстæр æнсувæр», «Ирон æма уруссаг адæмти хæлардзийнади истори», «Куд фæййагъæз æй уруссаг культура Иристони рохсади ирæзтæн», «Цæгат Иристон Уæрæсей хæццæ байеу кæнуни прогрессивон нисан», «Иристони разæгди лæгтæ æма устур уруссаг культура». Ахсгиаг æнцæ æ уадзимистæ «Кæсгон-ирон-балхъайраг рахæстдзийнæдтæ» æма «Цæцæни æма Мæхъæли адæмти хæлардзийнадæ иннæ адæмти хæццæ».

Михали куститæ мухургонд цудæнцæ ирон, уруссаг, балхъайраг æма кæсгон æв-

зæгтæбæл. Айдагъ «Мах дуг»-и ин рацудæй дæс æма инсæй уац. Иристонаг профессор зингæ фæд ниуагъта советон академион æма энциклопедион рауагъдæнтти дæр, уæдта Цæгат Иристони, Кæсæг-Балхъари, Цæцæн-Мæхъæли институттæ æма университетти кусты дæр. Тотой-фурт еудадзугдæр æнтæстгинæй архайдта ахургæндти устур æмбурдти Мæскуй, Тифлиси, Махачкалай æма берæ æндæр сахарти, науон центри.

БАГЪÆУАГИ ХУÆРЗАУО-ДÆГ ДÆР ÆМА РÆСТУОДÆЙ АГЪАЗГÆНÆГ ДÆР АДТÆЙ

Æ архайд ба уонæми уомæй фæббæрæг уидæ, æма си культура, æхсæнадон цардарæзти, революцион-сæребарæгæ-нæг æзмæлди туххæй ци докладтæ искæнидæ, уонæбæл хъæбæр цæмæдесæй исæмбæлиуонцæ науон æхсæнади. Зæгъæн, конференцити Къостай, Терки советон цардарæзти фиццаг рæстæгути фарстатæ туххæй дзубанди ку рауайидæ, уæд алли хатт дæр æрмисеуонцæ Тотойти Михали – гъе уотæ æнæдзæрдуг адтæй куд искурдиадæгин науон косæг.

Тотойти Михали туххæй ма мæ зæгъун фæндуй еу гъуддаги туххæй. Мæнмæ уотæ кæсуй, æма адæймаг критикæмæ ци цæстæй кæса, уомæ гæсгæ ин базонæн ес æ уодигъæдæ. Михал тингун кенæ зæрдихудт некæд кодта, æ куститæмæ ин еске ести фаутæ ку æрхæссидæ, уæд. Критикæмæ байгъосидæ, хатдзæгтæ си искæнидæ æма ин уотемæй алкæддæр дзуапп лæвардта никки арфдæр æма ахсгиагдæр куститæй.

сгиаг кусты фæдбæл дзубанди цудæй, уоми ци зин рартасæн æма дзурдтаг фарстатæ исæвзурдæй, уони фарстатæ фæдбæл æ хæццæ баунаффæ кодтонцæ.

Хæларæй цардæй Михал е 'мкосæг ахургæндти хæццæ дæр. Етæ адтæнцæ Цуцити Б.А., Хъазбегти Г.В., Хутуев Х.И., Берекетов Г., Попов А.В., Керефов К.Н., Рамазанов Х.Х., Абазатов М.А., Мæхæмæтти Æ. Х., Лавров Л.И., Анчабадзе З.В. Михал æ зæрди гъар лæвардта æригæнттæн дæр.

Ахургонди кусты ма ес еу къабазæ. Е нимади некæмæ фæууы, бакæнун ба 'й фæгъгъæу æвæстеуатæй. Дзубанди цæу æндæр ахургæндти къохфинститæн аргъгæндæ ниффинсунбæл. Аци куст адæймагæй берæ рæстæг æма хъиамæттæ агоруй, уотемæй ба хаттæй-хатт æнæбозæй рацæуы: еуæй-еуæтæ 'й сæхецæн устур æфхуæрдбæл банимайунцæ, сæ кустæн син уотид минкый феплайуй-нæгтæ ку искæнунцæ, уæд. Фал цийфæнди ку уа, уæддæр уæхæн кустæн, гъома, аргъгæндæ финсунæн, æнæгæнæн нæййес. Æ нисанеуæг е æй, æма, еуемæй, е устур агъаз æй, ке кусты туххæй финст æрцæуы, уомæн æхецæн дæр, уæдта, иннемæй ба, устур агъаз æй еумæйагæй науки æма ахуради ирæзтæн дæр.

Æма Тотойти Михал дæр, æ ахургæнæг Б.В. Скитский хузæн, берæ финста уæхæн аргъгæндтæ. Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл паддзахадон университети киунугæдони библиографион хайадæ ци къохфинст-номхигъд исаразта, уомæ гæсгæ, Тотой-фурт ци аргъгæндтæ ниффинста, уони нимæдзæ хъæртуй дууæсæдемæ. Уобæл рагъудигæнгæй, балæдæрæн ес Михал е 'мбæлттæмæ ци цæстингас дардта, уой. Æ разамундæй æртинсæй ахургондемæй фулдæр багъæуай кодтонцæ кандидатон æма докторон диссертацитæ.

Æ ФÆЛЛÆНТТÆ АБОНИ ДÆР АХСГИАГ ÆМА НИН ПАЙ-ДАХÆССÆГ ÆНЦÆ

Тотойти Михал ци исфæлдистадон бунтæ ниуагъта, уони нисанеуæг цæмæй адæймаг лæмбунæг лæдæра, уой туххæй бал син фиццагидæр исаразун гъæуы науон библиографи. Æ къохфинститæ куд æнгъезуй, уотæ æвзурст нæма æрцудæнцæ. Паддзахадон архиви нæма æнцæ æ науон бунтæ дæр. Бамбурд кæнун гъæуы Иристони æма иннæ æнсувæрон республикити дæр ин æ куститæбæл цидæриддæр рецензитæ финст æрцудæй, уони.

Еци гъуддаг исаразун ба æнæмæнгæ гъæуы. Уой дæр айдагъ Тотойти Михали ном исæносон кæнуни туххæй нæ, фал нæ интеллектуалон хæзнадонæмæ гъæугæ хузи базелуни туххæй. Ахуради æма науон ирæзти логикæ ку балæдæрæн, уæд бæлвурддæрæй разиндзæнæй е 'цæгдзийнадæ æма нин æнцондæр уодзæнæй уомæн æ рæдудтитæ дæр раст равзарун æма сæ исраст кæнун, нæ идарддæри размæцуди сæ нæбал æруадзун.

Ке зæгъун æй гъæуы, нуртæккæ Цæгат Иристони историкти, философти, экономистти, науки алли къабæзти специалистти устур къуар фæззиндтæй, æма син гъæуама бантæса, Тотой-фурт æма æ фæлтæрæн ци бантæстæй, уомæй фулдæр исаразун. Фал иронхæнгæ нæй, Тотой-фурт æ рæстæги æхуæдæг еунæгæй дæр æртасугти æнæгъæнæ къуари бæрцæ ке исаразта, е. Æма æ еци хъиамæттæ науон размæцуди фæснад æма иронхуати гъæуама ма райзайуонцæ... ***

Тотойти Михал, ку зæгъæн, зæрдæмæдзæуæг æрмæгутæ бацæттæ кодта, нæ уарзон Иристони сæрбæлтау арфиаг гъуддæгутæй ка фескъуæлхтæй, уонæй беретæ туххæй. Еци æрмæгутæй абони Тотой-фурти номерæнмæ гæсгæ ниммухур кæнунмæ равзурстан, номдзуд революцион-паддзахадон архайæг æма финсæг Æбати Шамили туххæй кæддæр ци очерк ниффинста, уой (6-7-æг фæрстæбæл). Мухур æй кæнæн, уæд æй æхуæдæг кутемæй бацæттæ кодта, уотемæй.

«НИФСГУНГÆНÆГ МИН ÆЙ, НÆ КУСТ АДÆМИ КЕ ГЪÆУЙ, Е!..»

Сосранти Жанни туххæй нæ радзубанди райдайун нæ фæндуй æхе зæгъуынæгтæй – æ цардвæндаги хабæртти, æ дæснийади, æ бæлдитæ æма нисанти фæдбæл гъудитæй.

«ЖУРНАЛИСТИ НОМ ÆЙ ХУÆРЗГÆНÆГ УНÆЙ ИХÆСГИНГÆНÆГ!..»

Адæймагæн æ уарзон дæснийадæн æхе иснивонд кæнун ку бантæса, уæд ма уомæй хуæздæр ци уа!.. Æз абони боз дæн, мæ бæлдæ – журналист исун – исæнхæст кæнунæн мин рагæ ке фæцæй, уомæй. Арфиаг дæн, 1999 анзæй абони уæнгæ нæ республики телеуинунадæн ци сæргълæугутæ адтæй æма ес, уонæй: Токати Эдуард, Таболти Сергей, Диамбекти Алан æма Хъусати Тимурæй. Æз сувæллонæй мæхæцæн равзурстон журналисти дæснийадæ. Уой дæр – телеуинунади хæццæ баст куд адтæйдæ, уотемæй.

Гъæукаг сувæллон царди фæззæлæнти «сосæгдзийнæдтæ», фиццæгидæр æ хæстæрти хуæрзаудундзийнади, уони зундамонундзийнади фæерци. Уомæй хъæбæр амондгун рауадæй мæ сабийдогæ. Адтæй мин курухон фиди фидæ Сосранти Солтан. Е мин алкæддæр мæ гъудитæ бæлвурддæр лæдæрун кодта. Е мæ уидта, телевизори рази куд æрбадина æма телеуинунади амонæг равдиститæмæ ку кæсидæ, уæд æ хæццæ газети мухургонд программæ гъæрæй куд кастæн, уой. Æма мин еу хатт уотæ зæгъуй:

– Мæ кизгæ, ду мин уодзæнæ журналист!..

Æз еци загъд æнхæст кæд нæ балæдæрдтæн, уæддæр æй багъди кодтон æма мæ ескæми ку бафæрсиуонцæ, циуавæр дæснийадæ равзарун дæ фæндуй, зæгъгæ, уæд син сæрустурæй зæгъинаæ:

– Журналист!

Рæстæг цудæй, æма хæстæр кълæсти мæ финст æрмагугæ мухур кæнун райдæдтон Ирæфи райони газети. Скъола каст ку фæдтæн, уæд бацудтæн мæ уарзондæр, Иристони кадгиндæр, курухондæр хæстæртæй еу, историон науки доктор, академик Мæхæмæтти Ахурбегмæ, Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл падзахадон университети уæди ректормæ, æма си ракурдтон, цæмæй мин мæ куститæн аргъ искæна æма мин баунаффæ кæна – журналистики факультетмæ бацæуон æви нæ. Е æркастæй мæ куститæмæ, рафæрститæ мæ кодта цæмæйдæрти æма мин аразий дзуапп равардта. Е адтæй 1994 анзи.

Æнзтæ райевгъуадæнцæ. Фæстаг къурси ахур кæнгæй æрбацудтæн республикон телеуинунадæмæ. Еци рæстæг мæ зæрди ци 'нкъарæнтæ, ци сагъæстæ æма гъудитæ адтæй, уони раггом кæнуни фагæ дзурдтæ зин иссерæн æнцæ. Информацион хайади хъæбæр рæдау зæрди хæцау адæм куста, æма мин æхцæуæн адтæй сæ астæу косун. Сæ хæццæ хæстæгдæр ку базонгæ дæн, уæд мæ кæддæри дузæрдугдзийнадæ фесавдæй. Не 'хсæнади журналисти куст ахсигæ ке æй, нæ сæйрагдæр хæзна ба ездондзийнадæ ке æй, уой балæдæрдтæн æма разæнгардæй косунмæ бавналдтон.

Финсунбæл мæ ахур кодтонцæ Цæрукæти Таймораз, Гаджити Илья, Таутиати Умар æма Гæдзаути Зойæ. Еу хатт мæ Зойæ æ хæццæ фæххутта Дигори районмæ, мæнауи мæнауигуæрдæнтæй æрмаг искæнунмæ. Уæди рæстæгуги кустæттæмæ цудан хуæдтолгæ «Уазик»-бæл. Еци тæвдæ бони будуртæбæл æлун ку райдæдта, уæд истухстæн, фал Зойæмæ ку бакастæн, уæд гъудити ранигъулдтæн: «А циуавæр фæразон силгоймаг æй, уæлдайдæр ба æ кари!..» Ке бафæллæд æй, уой æргом дæр нæ кодта нæдæр исфæлдистадон къуарæн, нæдæр ке истан, уонæн. Уæд æй балæдæрдтæн, æцæг журналисти уодигъæдæ

ин ке ес, уой. Еци балци мин равардта нæуæг хъауритæ мæ бæлдæ исæнхæст кæнунæн. Мæхæцæн устур амондбæл нимадтон, республикон телеуинунади мин косуни барæ ке ес, уой. Берæ хуарз адæмбæл исæмбалдтæн ами.

Ами айиевадон хайадæмæ ба бацудтæн 2000 анзи. Æ сæргъи лæудтæй Айларти Асæхмæт, æма мæхе ахур кодтон æ цæмæдесаг равдиститæбæл. Берозти Тамарæ, Тедети Аринæ, Гиоти Еленæ æма берети искурдиадæн телевизормæ кæсгутæ устур аргъ ке кодтонцæ, е бæрæг адтæй телестудимæ ке æрбарветиуонцæ, сæ еци арфи финстæгугтæй дæр, уæдта телефонæй ке æрбадзориуонцæ, уомæй дæр.

Аци редакций архайгæй, уæлдай фулдæр бауарзтон мæ равзурст дæснийадæ, уæдта телеуинунадæ. Лæмбунæгдæр зонгæ кодтон нæ республики искурдиадæгин адæймагуги хæццæ, тугъди бæгъатæрти, фæллойни ветеранти хæццæ æма син сæ царди хабæрттæбæл дзурдтон мæ равдистити. Берæ хуарз гъуддæгугтæбæл исахур дæн хæстæртæмæ игъосгæй æма кæсгæй, æма си арфиаг дæн. Уой хæццæ ба мæ уæлдай хъæбæрдæр райарфæ кæнун фæндуй, информацион программæ «Иристон» дигорон æвзагбæл рауадзун ке фæерци æнхæстгонд æрцудæй, уонæн.

Нæ телеуинунадæ XXI æноси нæуæг тех-

нологити хæццæ æмдзо кæнуй. Царди размæцуди фæткæ ба уæхæнæй, æма фæлтæрти фæлтæртæ æйивеуонцæ. Уотæ 'й мах кусти дæр. Абони нæ исфæлдистадон коллектив æй æригон. Агоруй нæуæг гæнæнтæ æма равгитæ царди домæнтæн æнхæстæй æма тæккæ зæрдæмæдзæугæдæр хузи дзуапп дæттунæн.

Нæ куст æнцон нæй, фал адæмæн гъæугæ ке æй, е ба нæ нифсгун кæнуй, дæттуй нин исфæлдистадон хъауритæ.

Сосранти Жаннæ æ дæснийади туххæй дзубанди кæнгæй, кæддæр загъта мæнæ ауæхæн гъуди: «Журналисти ном уотид сæнттадæ кæнунæн нæй, фал æй хуæрзгæнæг унбæл ихæсгингæнæг!.. Æма, баруагæс уи уæд, æ еци загъд кæрæй-кæронмæ дæр бæлвурд æй æ цардæгъдауи – айдагъ æ исфæлдистадон кустæй нæ, фал ма берæ аллихузон æхсæнадон æма хуæрзаудæн гъуддæгугтæ æвæллайгæй аразгæй. Уой фæдбæл сæ зæгъуынæгтæ абони зæгъунцæ, нæ адæми уодарни хæзнатæ, уæлдайдæр ба нæ маддæлон æвзаги сæрбæлтау Жанни хæццæ æмгустгæнæг ка 'й, етæ дæр.

СÆРУСТУР ÆМА АРФИАГ ДИ АН, ЖАННА!

СКЪОДТАТИ Эльбрус, журнал «Ирæф»-и сæйраг редактор, Цæгат Иристони адæмон финсæг

Нуртæккæ нæ республики телеуинунади равдиститæ дигорон æвзагбæл æнтæсттинæй æма зæрдæмæдзæугæй ка аразуй, е æй Сосранти Жаннæ – искурдиадæгин журналист, нæ маддæлон æвзаги æма нæ адæми æцæг патриот. Жанни исхонун æнгъезуй «дигорон айиев дзурди борæмæлгъæ». Е 'новуд хъимæти фæерци ин æнтæсуй цалдæр адæймагæй бæрцæ кæнун æ еунæг уодæй. Æ профессионалон дæснийадæй рахæзгæй ма, æнхæст кæнуй ахсигæ æхсæнадон хуæрзаудæн æма рохситауæн куститæ дæр. Æнæгъæнæ республики дæр ка рахæлеу уй, уæхæн цæмæдесаг мадзæлтæ, изæртæ æма æмбурдтитæ аразун ин æнтæсуй хъæбæр хуарз. Боллоти Таймораз æма Хъамболти Марати разамундæй алли анз дæр Хæзнидони арæст æрцæуй Устур Фидибæстон тугъди архайгуги имисæн бон, Уæлахези бæрæгбон. Еци ахсигæ гъудæгуги дæр Сосранти Жаннæ фæууы тæккæ фиццæг рæнгъити.

Искурдиадæгин адæймагмæ берæ лæгигъæдта фæууы: Сосранти Жаннæ айдагъ дигоронæ нæ аразуй æ равдиститæ, фал хъæбæр хуарз зонуй ирон æма уруссаг æвзагтæ

Аци дууæ къари ист æрцудæнцæ Сосранти Жанни æновуд архайди фæерци арæст хуæрзаудæн æма рохситауæн мадзæлтти рæстæг.

дæр. Ерæги ин нæ республикæ хæцауадæ аккаг аргъ искодтонцæ – Жаннæ иссæй республикæ Хецауади премий лауреат, æма ин журнал «Ирæф»-и коллективи номæй зæрдиягон арфитæ кæнун.

Мах си боз æма арфиаг ан уомæй дæр, æма ци гæнæн æма амал ес, уомæй еудадзугдæр архайуй, цæмæй журнал «Ирæф» дæр æма газет «Дигорæ» дæр дзиллонæй-дзиллондæр кæнонцæ, фулдæрæй-фулдæр адæм сæ рафинсонцæ æма кæсонцæ.

Нивæ æма амондæй хайгин уо, Жаннæ, дæ хъауритæбæл æфтуйгæ цæуæд бонæй-бонмæ, анзæй-анзмæ, дæ нифс макæд расæттæд, нæ хъазар маддæлон æвзаги фарнæй хайгин уо, зæрдрохсæй цæрæ дæ уарзон бийнonti, дæ хъазар адæми хæццæ.

Æ ФÆЛМÆН ДЗУРДÆЙ РОХС КÆНУЙ ДЗИЛЛИТИ ЗÆРДИТÆ

БИЧИЛТИ Алетæ, Уæрæсей журналистти Цæдеси уонæ

Алæмæти рæсугд берæ æнкъарæнтæ исæвзуруй телеуинунадæмæ кæсæги зæрди, Сосранти Жаннæ экрани ку фæззиннуй, уæд. «Уæ сæумæ хуарз, зонгæ уæ кæнæн нæ республикæ хабæртти хæццæ», – зæгъгæ, ку райгъусуй, уæд ни алкедæр æ куститæ, сауæнгæ фæстæдæргæнæн кæмæн нæ фæууй, уони дæр фæууадзгæй, лæмбунæг игъосун райдайæн Жанни фæлмæн, фæдауцæ бакаст, æ рæсугд гъæлæсиуагæмæ, æ дæсни литературон æвзагмæ...

Нури рæстæг дзæвгарæ æнæраст, мæнгæттæ, кæронмæ бæрæггонд ка не 'рцæуй, уæхæн «хабæрттæ» фæххæлеу унцæ информаций итигъдади. Æма е не 'хсæнадæн, уæлдайдæр ба нæ ирæзгæ фæлтæрти уодигъæдæ æма сæри зундæн æгæрон устур зæран хæссуй. Уомæ гæсгæ ба æцæг журналисти ном ка хæссуй, уонæбæл устур ихæс æвæрд ес, цæмæй дзиллитæмæ хъæртонцæ. Æма еци архайд æнтæстгинæй æнхæст кæнун æ къохи æфтуйуй Сосранти Жаннæ. Æ равдистити хуæрзгæдæдзийнадæ бæрзонд ке фæууй, уомæ гæсгæ уотæ æнгæлун æнгъезуй, æма, куд æцæг искурдиадæгин журналист, уотæ эфирмæ рацæуни размæ лæмбунæг исбæрæг кæнуй хабæртти æцæгдзийнадæ, се 'хсæнадон-уодварнон ахедундзийнадæ. Нæ абониккон цардæрæзти æхсæнадон-политикон, социалон, культурон, нæ республикæ адæмон хæдзаради алли къабæзти æнтæстдзийнæдтæ æма лухкæнуйнаг фарстатæбæл æ бацæттæгонд рафæлгæст алкæддæр фæууй медесгун... Æ авторон

равдистити архайгити хæццæ дзубанди кæнгæй дæр сæмæ ци фарстатæ фæддæттуй, етæ дæр фæуунцæ цæмæдесаг, арф æма бунати. Æма уомæ гæсгæ ба телеуинунадæмæ кæсæгмæ, æнæмæнгæ, ци гъудитæ æма сагъæстæ фæззиннуй, етæ, кæд æма фæйнахузон фæуунцæ, уæддæр син, махмæ гæсгæ, фæууй еугæнæг медес – уодæнцойнахæссæг зæрдиягæ. Уæлдай ахсиагдæр ба – Фидибæстæй сæрустурдзийнадæ, рæстуодæй æй уарзондзийнадæ, нæ рагфидтæлтиккон æгъдæуттæ æма фæткитæ лæмбунæгдæр базонунмæ разæнгарддзийнадæ. Сæрмагондæй ба ма уой зæгъун гъæуй, æма Жаннæ æ сæйрагдæр ихæсбæл нимауй нæ зæлгæ маддæлон æвзаг багъæуай кæнун, æ исонибон цæмæй зæрдæмæдзæугæдæр уа, уобæл æй æ алли бони сагъæс æма бæлвурд архайд. Фæндуй æй, цæмæй нæ дзиллæ æмхузонæй сæ равгитæ æма фæдæттæ æмбæрцæ агъаз кæнонцæ маддæлон æвзагбæл ци мухури фæрæзнитæ цæуй, уони ирæзтæн, цæмæй æвзаги фарнæ гъомусгиндæр кæна. Уой фæдбæл Жаннæ æхуæдæг æнтæстгинæй пайда кæнуй, æ къохи ци гæнæнтæ ес, уонæй æнхæстæй. Гъома, цæмæй эфири фулдæр игъуса маддæлон æвзаг. Маддæлон æвзаги сæрбæлтау æ хъазауат арфиаг ке æй, æцæг журналисти ном кади хæццæ ке хæссуй, е æнæргъудийæй нæ изайуй. Æ æвæллайгæ фæллантти туххæй хуарзæнхæгонд æрцæуй аллихузон хуæрзегутæй. Зундгонд куд æй, уотемæй нæ маддæлон æвзагбæл журналистики æнтæстгинæй ка архайуй, уонæн нур цалдæр анзæй дæргъи лæвæрд цæуй нæ республикæ Хецауади сæрмагонд преми «Мæ уарзон Иристон». Æма аци преми аци анз аккагонд æрцудæй Сосранти Жаннæн дæр.

Æма ин уой фæдбæл зæрдиягæй арфæ кæнæн!.. Никки бæрзонддæр исфæлдистадон æнтæстдзийнæдтæ дæ къохи æфтуйæд Жаннæ, дæ размæ æвæрд нисантæмæ фæдар къахдзæфтæй цо!.. Устур фарнæ æма амондæй хайгин уæнтæ дæ рæсугд бийнонтæ!

ДÆ ФÆЛЛАНТÆ, ЖАННÆ, АРФИАГ ÆНЦÆ ÆМА СÆ ФÆРАЗУНГЪОН УО!..

КОЛИТИ Витали, Уæрæсей финсгугти Цæдеси уонæ

Сосранти Жаннæ... Уотид æ фæууиндæ нæ, фал ин айдагъдæр æ кой ку фегъосай, уæддæр адæймаги зæрдæ цидæр æхцæуæндзийнадæ æ фæлмæн уолæнти æрботухуй.

Нæ еугуремæн дæр уойбæрцæбæл

уарзон æй, æма уой æнхæстæй раггом кæнунæн цийфæнди циргъæвзаг дæр, мæнмæ гæсгæ, фæгæ арфи дзурдтæмæ арæхсгæ дæр некæд искæндзæнæй.

Жаннæ æхуæдæг дæр, æвæдзи, лæдæргæ нæ, фал ибæл æ гъудити дæр нæ расагъæс кæнуй, адæмæн цæйбæрцæбæл хеуон æй, уомæн æма кумæдæриддæр бацæуй, уордæмæ æхецæй æ рæстуоди фарнæ æхецæй никки раздæр бакъахдзæф кæнуй.

Ес дæсни дзурдарæхст, фæлтæрдгун журналисттæ, сæ искурдиадæй рохс кæнунцæ телевизормæ кæсгити, фал Жаннæ адæми хæццæ еумæйæг æвзаг куд тагъд райеруй, уотæ ба ефстæгтæн æнтæсуй. Уайтæкидæр æнæзонгæ адæймаги æхебæл уотæ æрæууæндун кæнуй, æма ке хæццæ фæддзубанди кæнуй, е ин æ зæрдæ сауæнгæ арфдæр къумти сосæг римæхстæй ке фæддаруй, уони дæр раггом кæнуй.

Жаннæбæл æнзтæ цæйбæрцæ нæма цæуй, дууæ уой бæрци ба 'й æ фæлтæрддзийнадæ, æ курухондзийнадæ. Ци равдиститæ рахæссуй адæми раæнгæмæ, уонæбæл алкæддæр мах исæмбæлæн зæрдæхцæуæнæй.

Мадта уой дæр ма зæгъун гъæуй, æма Жаннæ айдагъ æ исфæлдистадæй нæ хæссуй нæ дзиллæн зæрдæхцæуæндзийнадæ, фал ма рауонциуондзийнадæ æвдесуй берæ аллихузон ахедгæ æхсæнадон мадзæлттæ ке аразуй, уомæй дæр. Нур цалдæр анзæй дæргъи æ райгурæн Хæзнидони, фæййархайуй Устур Фидибæстон тугъди архайгити номерунæн арæзт цитгин мадзæлтти æма уой туххæй дæр Жаннæ æй устур арфити аккаг. Еци мадзалмæ хунд æрцæуцæ иуазгутæ æма архайгутæ айдагъ Хæзнидони æма Ирæфи райони цæргутæ нæ, фал нæ республикæ æма Уæрæсей æндæр рауæнтæй дæр. Е ба дзорæг æй, махæн нæ Фидибæстæ еу ке æй, дехтæгæнæн ин ке нæййес, уæдта нæ бæгъатæр фидтæлтæ сæ тог дзæгъæли хумæтæги ке нæ никкалдонцæ нæ Райгурæн бæстæ багъæуай кæнун сæрбæлтау, уобæл.

Аци мадзали рæстæг сæ хъауритæ равдесунцæ нæ исонибони фæлтæр спортивон еристи архайгæй, уæдта ма кæрæдзæй хæццæ дæр зонгæ кæнунцæ, сæ бастдзийнадæ фæдардæр кæнуй.

Бустæги цæмæдесаг ба си рауайуй литературон-аййевадон уадзимистæ дзоруни мадзал. Алли æвзæгтæбæл райгъусунцæ финсгугти æмдзæвгитæ тугъдон, сабурдзийнади тематикæбæл. Уæлдай æхцæуæндæр

ба си фæууй, нæхе маддæлон æвзагбæл ку фæддзæвгитæ уадзимистæ, уæд е. Фал ма æригон ахурдзæутæ сæхе къохтæй финст æмдзæвгитæ кæсун ку райдайунцæ, уæдта игъосугтæн зæнхæ сæ къæхти буни бæмпæгæй фæлмæндæр фæстуй.

Æма етæ еугур дæр æнцæ Жанни уодуæлдай хъиамæтти фæрци. Сосранон æхуæдæг нæ маддæлон æвзаги ирисхæмæ ци бæрнон цæстингасæй кæсуй, æ идарддæри райрæзтбæл ин куд архайуй, уомæн ба æвдесаен æнцæ æ берæнимæдзон телеравдиститæ. Сæ еу иннемæй цæмæдесагдæр, медесгундæр.

Жаннæ æ исфæлдистадон къуари хæццæ Иристонай кæци къумæй нæ ракастæй, æ къах кæци къахæндагбæл нæма нифсарстæй, уæхæн си, æвæдзи, нæбал ес. Куд адæймаг, уотæ Сосранти Джабраили кизгæ Жаннæ æй хуæдæфсармæ, æгъдаубæл хуæст. Мæхуæдæг æй берæ хæттити фæууинун хуæнхæсти бæрæгбæнтти рæстæг алкæддæр фæууй, уæхæн рауæнмæ нæ фидтæлти фæнзуйнаг æгъдæуттæмæ гæсгæ силгоймаг гъæуама цæхуæн дарæси цæуа, уæхæн фæлусти. Æ сæрбæл æнæмæнгæ фæууй нæхæрдигон сæрбæттæн. Силгоймаг бæгъæнсæрæй махмæ ке некæд цудæй ковæндонæмæ, уой æ зæрдæбæл даргæй, æгъдау кæнуй æцæг дигорон силгоймагæн куд æмбæлуй, уотæ. Фиццæг бакастæй, цума уоми уадессагæй неци ес, фал еумæйæг æгъдæуттæ æма фæткитæ уæхæн листæг гъуддæгутабæл æнцойнæ кæнунцæ.

Æз Жанни фæсмæрун, уартæ ма студенткæ ку адтæй, уæдæй нурмæ. Мæ цæстæ дардтон æ фиццæг къахдзæфтæй ба абони уæнгæ æ размæцуд куд фæдардæр кодта, уомæ. Жаннæ нæ адæмæн цæйбæрцæбæл устур хуæрзти бацудæй, уонæн зинтæй ес банимайæн. Уæдта ма еу менеуæг ес аци силгоймагмæ – æй хуæрзæгъдау, хуæдæфсармæ. Некæд неке бадæмдта, цæмæй ин нæ республикæ хæцауади 'рдигæй хуарзæнхитæ лæвæрд цæуа, некæд неци агоруй æхе цуухæй, кедæртау еске къæбинетти дуæрттæ нæ сæттуй хуæрзæуагагор, лæбурдтитæ нæ кæнуй. Æхе ниттумъг кодта æма архайуй. Кæд ин ести хуæрзæуæг исаккаг кæнонцæ, уæд хуарз, кæд нæ, уæддæр æ бон цæйбæрцæбæл æй, уой бæрцæбæл æ байвæрæн хæсдзæнæй еумæйæг гъуддæгмæ, нæ адæми уодварнон культурæ бæрзонддæр кæнунмæ. Е дæр æцæг адæймаг æма патриоти менеуæг æй. Æма уæхæн менеугутæ ба Жаннæмæ берæ ес.

Еугæр хуæрзæугити кой искодтон, уæд куд нæ зæгъон, мæнмæ гæсгæ, нæ дзиллæн æгæрон æхцæуæн ка адтæй, еци цауи туххæй. Нуриуæнгæ ин ци хуарздзийнæдтæй арфæгонд æрцудæй, уонæбæл ма æрæги бафтудæй еума – Жаннæн æ æвæллайгæ æнтæстгин кусти туххæй аккагонд æрцудæй нæ маддæлон æвзагбæл журналистики нæ республикæ Хецауади преми «Мæ уарзон Иристон». Ку зæгъун, берæ адæмтæ æхцæуæнæй исæмбалдæнцæ еци хабарбæл. Мах дæр, редакций косгугæ, зæрдиягæй ин арфæ кæнæн æ нæуæг æскъуæлтдзийнади фæдбæл.

Жаннæ!.. Мах дæ алкæддæр нæхеуонбæл нимадтан æма нимауйæн. Де 'нтæст мах æнтæст дæр æй, уомæн æма нæ уодтæ еумæйæг гъуддæгбæл гъарæн, нæ цард иснивонд кодтан, цæмæй нæ маддæлон азæлгæ дзурд игъуса æма рæстæги æмæнтъерити ма фесæфа, уомæн.

Æнæнæз æма нин дзæбæх уо! Исфæлдистадæй зиндæр куст зæнхи цъарабæл неци ес, зин рæдæхсæн ибæл æй. Ду ба бал ибæл нерæнги æнæфæккæугæй цæуис æма дæ идарддæр дæр дуйнæй фарнæ гъеуотæ рауадзæд!

Спартайаг тугъдон раздæуæг Лисандри еу лæг æлгъиста, хъæбæр æнæуагæ дзубандитæй æй æфхуардта. Уæд ин Лисандр загъта: «Еудадзугдæр мæ æлгъетæ, федистæбæл ма ауæрдæ... Уæхæн цъухуагæй ку дзорай, уæд, ка 'й зонуй, дæ хурфæ исуæгъдæ уодзæнæй, кенæ ба алли хъылматæй æгæр дæнгæл дæ...» Раст цума нæ нуриккон цардарæзти уавæри туххæй æй æ загъд, уотæ уæмæ нæ кæсуй? Уой бæрцæ берæ нæмæ иссæнцæ еске фудгойгæнгутæ æма си зæрдæ

ÆФХУÆРД АДÆМИ СÆРБÆЛДЗОРÆГ

Æбати Бекмæрзай фурт Шамил (Бариси фурт Александр, зæгъгæ, дæр ма 'й худтонцæ) райгурдæй 1878 анзи Киристонгъæуи (нури сахар Дигорай) хумæтæг зæнхкосæги хæдзари. Æ сабийдоги неци цийнæдзийнадæ фæуидта, фал адтæй зæрдæргæвд æма æхердигонау лæдæрдтæй, æ алливарс цитæ уидта, уони: еуæй-еу гъуддæгутæ иста æ зæрдæмæ, иннетæ ба имæ æвзурун кодтонцæ маст æма æнæуинондзийнадæ...

Гъæууон скъола каст ку фæцæй, уæд ин нæ адтæй идæрддæр ахур кæнуни фадут, фал уæддæр æхе ацъагъуæдзийнади фæрци архайдта æ зонундзийнæдтæ фулдæр кæнунбæл, берæ кастæй политикон æма аййевадон литературæ. Ирон финсгутæй æ зæрдæмæ уæлдай хъæбæрдæр цудæнцæ Хетæгкати Къостай æмдзæвгитæ. Етæ ин айдагъ зундихуасæ нæ адтæнцæ, фал хъæбæр фæззиндтæнцæ Шамили исфæлдистадон ирæзтбæл.

ÆНОВУДÆЙ АРХАЙДТА ЗÆНХКОСУТИ СÆ БАРТÆБÆЛ ТОХИ

Ке зæгъун æй гъæуй, æ зонундзийнæдтæ фулдæр кæнунбæл архайуанæн ин берæ рæстæг нæ адтæй, уомæн æма хе фæддарунæн æй гъудæй косун дæр. Шамил æ гъæуккæгти хæццæ цалдæр хатти архайæг адтæй хъахъаг урядникти нимæ, уæдта баделиати зæнхитæ æма гъæдтæ ка гъæуай кодта, уони нимæ тохи. Еци буцæутæ рауадæнцæ къазнай кенæ баделиати гъæдти бæлæстæ рахъуæруни, уæдта Туйгъанти зæнхæбæл хевастæй хуасæ æркæрдунæ фæдбæл æма æндæр уæхæн цаути фæдбæл.

Еци къласон буцæутæ зæнхкосгутæн, уони хæццæ Æбати Шамилæн дæр адтæнцæ революцион æгъдауæй исфедар уни скъола, æма уотемæй Шамил æ царди æхецæн равзурста политикон тохгæнæги над. Тæкъоти Симони æма иннæ революцион архайгути разамундæй 1902-1904 æнзти Иристони социал-демократон къуæрттæ арæзт ку цудæнцæ, уæд Шамил фиццæгги хæццæ иссæй уæхæн къуари разæнгардæй архайæг иуонг Киристонгъæуи.

Фиццаг уруссаг революций рæстæги Æбати Шамил æновудæй архайдта зæнхкосуги æзмæлди Дигори, Киристонгъæуи. «Кълæсти тохи историон бунати пролетариат ку æрлæудтæй, социал-демократтæ (большевиктæ) разамунд кæмæн лæвардтонцæ е, уæд уомæ гæсгæ Киристонгъæуи революцион æзмæлд рапарахат æй æма рахизтæй æфхуæргуги нимæ тохмæ», – финста Шамил æ имисуйнæгги.

Шамил еци æнзти ци æмдзæвгитæ ниффинста, уонæми нифсгун кодта адæми, æууæндун сæ кодта сæ хъауритæбæл, æригон æма раст зундбæл лæуд дзиллæмæ дзурдта революцион тохи урух надбæл æрлæуунмæ («Рæстæг», «Ныхæстæгæнæгæн» æма æндæр æмдзæвгитæ). Поэти фæндадтæй, цæмæй еци тохи сæргъи æрлæудтайуонцæ æндиуд раздæуæгутæ разамонгутæ.

«Ныхæстæгæнæгæн», зæгъгæ, æмдзæвги Шамил паддзахи хецаудзийнадæ исхудта дæндагæнæ æма амудта, дæндагæнæй фæййервæзунæн ке ес еунæг хуасæ – лæгъуз дæндаг испасун, гъома, паддзахи, мæгур адæми æфхуæргуги хецаудзийнадæ фехалун.

Фиццаг революций фæстæ, Столыпинон реакци, зæгъгæ, ке хонунцæ, еци рæстæги æма уой фæстæ æнзти Шамил æхе хъæбæрдæр хæстæг кодта фæллойнæгæнæг адæммæ, райдайæн скъолой гъæууон ахургæнæгæй косун ку райдæдта, уæд. Æхуæдæг æ зонундзийнæдтæ фулдæр кæнунбæл куста, уотемæй ин устур зинтæй бантæстæй æхе бацæттæ кæнун æма гъæууон райдайæн скъолой ахургæнæги ном райсун туххæй 1915 анзи фæлварæн раттун. Уæдæй фæстæмæ е ахургæнæгæй гъæути куста, уоми ма фæллойнæгæнæг зæнхкосуги 'хсæн кодта революцион куст дæр.

«НÆ РÆНГЪИТÆМÆ ФÆДЗДЗОРÆН, ÆРРÆВДЗÆ КÆНÆН НÆ ГÆРЗТÆ!...»

Уæди рæстæги еуæй-еу финсуги ифæлдистадæбæл фæббæрæг æй, фæдæнбæл ке не 'ууæндтæнцæ, зæрдсаст ке фæцæнцæ, е. Фал Æбати Шамил уонæй нæ разиндтæй. Столыпинон карз реакци æнзти, цума нецибал байзадæй æма нæ исонибонбæл зæрдæдарæн нæбал ес, зæгъгæ, бангæлæн ку адтæй, уæд айдагъдæр уодигъæдæй æхсаргин æма фæдар революционери бон адтæй æнхæст нифсгун, адæмбæл æма исонибонбæл фæдарæй зæрдæдарæн зæгъуйнæгтæ финсун. Шамили æмдзæвгæ «Æмбалмæ», зæгъгæ, уоми кæсæн:

...Нæ рæнгъитæмæ фæдздорæн, Æррæвдзæ кæнæн нæ гæрзтæ, Дзихъин нæуæгæй ниццæвæн, – Исрæхсбæдзæнæй нæ бæстæ!

Уæхæн гъудити хæццæ Шамил еци рæстæги ма ниффинста æндæр разæнгардгæнæг æмд-

тæ еци рæстæги ци куст кодтонцæ, уомæн. «Октябри революций дзамани – финсуй Шамил, Цæгат Иристони керменисттæ, мæгур зæнхкосуги сæ фæдбæл хонгæй, нифсгунæй тох кодтонцæ, революций нимæ ка лæудтæй, уони хæццæ. Керменисттæ агъазиу куст бакодтонцæ Бундорæвæрæг æмбурдмæ депутаттæ æвзаргæй, Цæгат Иристони берæ гъæути етæ берæ адæмти раздахтонцæ, большевиктæй ка адтæй, еци кандидатти æрдæмæ, сæ гъæлæстæ уонæн куд равардтайуонцæ, уотæ...»

Æ РЕВОЛЮЦИОН КУСТИ ИБÆЛ АДÆМ ÆУУÆНДТÆНЦÆ ÆМА Æ ФÆДБÆЛ ЦУДÆНЦÆ

Шамил æ имисуйнæгги бæлвурд амонуй, еу ахсгиаг гъуддаг. Цæветтонгæ, «Кермен»-и Центрон Комитет Киристонгъæуи исаразта партий райком æма сæйрагдæр е кодта организацион-пропагандистон куст. Партий еци райкоми хæццæ ма адтæй Киристонгъæуи партион организаций партком дæр. Æбати Шамил адтæй еци парткоми сæрдар, уæдта æгъдаумæ гæсгæ Киристонгъæуи парткоми сæрдар «Кермен»-и Центрон Комитетти бюрой иуонг дæр. Уотемæй Æбати Шамил адтæй гъæууон парткоми сæрдар дæр æма «Кермен»-и Центрон Комитетти бюрой иуонг.

Керменистти райкоми сæргъи уогæй, Æбати Шамил гъæддугæй тох кодта бонгинти нимæ. Зундгонд куд æй, уотемæй æлдæрттæ-баделиатæ, кулактæ, динамонгутæ, уорс афицæртæ æма Иристони иннæ реакционертæ хæран цæстæй ракастæнцæ, парти «Кермен» ке исæвзурдæй æма ке исфедар æй, уомæ, æрлæудтæнцæ æ нимæ æмаин кодтонцæ аллихузи цъифкалæн миутæ. Фал еци цъифкалæн æма къахæн дзубандитæй неци рауадæй, фæллойнæгæнæг зæнхкосугтæ уидтонцæ, парти «Кермен» ке адтæй сæ сæрбæл еуæрдиуонæй тохгæнæг æма цудæнцæ æ фæдбæл.

Шамил раст финсуй, Дзæуæгигъæуи æма Терки большевикти хæццæ еумæ æма уони разамундæй архайгæй, керменисттæн «устур кадæ ке адтæй фæллойнæгæнæг адæми 'хсæн...»

Æбати Шамил адтæй революционер-практик. Парти «Кермен»-и революцион куст хæццæ баст цаутæй, æвæдзи, еу дæр уæхæн нæ адтæй, æма е ести хузи кæми нæ архайдта. Уæхæн цаутæ ба минкий нæ адтæнцæ айдагъ Иристони æлдæртти-баделиати æма кулакти нимæ тох кæнгæй нæ, фал еумæ зæгъгæй, Терки контрреволюций нимæ тох кæнгæй дæр.

СÆХУÆДТÆ ФÆНЗУЙНАГ УОГÆЙ, КЕРМЕНИСТТÆ РАЗÆНГАРД КОДТОНЦÆ СЕ 'МТОХГÆНГУТИ

Шамил «Кермен»-и, уой фæсте ба Уæрæсеуон коммунистон (большевикти) партий Цæгат Иристони округи организаций иннæ разамонгути хæццæ еумæ æновудæй куста «Кермен»-и гæрзефтонг къуæрттæ аразунбæл, гæрзефтонг тохгæнуги политикон æгъдауæй цæттæ кæнунбæл, ирон æма терккаг контрреволюцион ирон

Нæ национ театралон аййевади номдзуд архайæг, Советон Цæдеси адæмон артист Тæбæхсæути Василийи фурт Балой райгурдбæл 2 июли æнхæст кæнуй финддæс æма фондзинсæй анзи (1910-1981).

исæгдзæг æй. Æма дзæнгæдагæнгутæ цæмæйти ба нæ фудгин кæнунцæ алкæдæр, уæлдайдæр фаунцæ евгъуд рæстæгуги æгдæуттæ æма фæткитæ, зæрдæдзæгæй си неци уинунцæ, цъифгалæнти амæттаг кæнунцæ, Фидибæсти сæрбæлтау рæстудæй ка бахъиамæт кодта, уони рохс нæмттæ. Сæ къæсибадæгдзийнадæ нимади дæр хестæр фæлтæртæмæ нæй, фал рæдуйун кæнунцæ кæстæрти ирæзгæ сæри зунд. Æма бæлах е æй...

гæрзефтонг къуæртти нихмæ тохмæ разæнгæрд кæнунбæл. Керменистти фиццаг «сурхгвардион къуар» исаразта «Кермен»-и ЦК-и амундмæ гæсгæ Киристонгъæуи партком 1917 анзи. Уомæй уæлдай парткоми æма æ сæрдар Æбати Шамили хъæппæресæй Киристонгъæуи арæст æрцудæй хегъæуайкæнуйнади гъуддаг æма ин разамунд лæвардта хегъæуайкæнуйнади Совет. Еци Совети «Кермен»-æй адтæнцæ Гостити А., Мамати Г., Къесати С., Худæлти Г.

Дзæуæгигъæуи августи уæззау бæнтти рæстæги Шамил Иристони округи партион организаций иннæ разамонгуги хæццæ дзиллтæ разæнгæрд кодта контрреволюций нихмæ тохмæ. Еци бæнтти æ зæрдæ хъæбæр фæрристæй, æ хæстæг æмбæлттæ – «Кермен» исаразгугæй еу – Къесати Колка æма «Кермен»-и зингæ архайæг Цалити Брихин знаги къохæй ке фæммард æнцæ, уобæл.

Августи еци бæнтти уæззау зиантæ æрцудæй Иристони æма æнæгъæнæ Терки большевиктæбæл, фал уæддæр никки хъæбæрдæр исфедар æнцæ революцион дзиллитæ, никки æнæхатирæй дæр тох кодтонцæ уорсгвардионти нихмæ.

Шкурой бандитæ Николаевски станицы фæсте се 'ргом Киристонгъæумæ ку исаразтонцæ, уæд «райпартком, – финсуй Æбати Шамил – тугъдон комиссарæн (уæд гъæуи тугъдон комиссар адтæй Золлойти Н.) бафæдзахта, уорситæй тæссагæй-тæссагдæр ке кодта, уой фæдбæл цæмæй Киристонгъæуи фæдесон уавæри туххæй адæммæ куд фæдздзурдтайдæ æма гъæуи алливарс акъоппити æрлæууни туххæй дзурд куд равардтайдæ, уотæ».

Гъæу ка гъæуай кодта, уони рæнгъити киристонгъæукæгтæн сæхæцæй уæлдай ма адтæй берæ гæрзефтонг тохгæнæг керменисттæ иннæ гъæутæй дæр (Æрæдонæй, Хъарман-Синдзигъæуæй, Къора-Уорсдонæй, Дур-Дурæй, Чиколайæй, Лескенæй æма æндæр гъæутæй); уæдта си адтæнцæ хъазахъæгтæ Николаевски станицæй, балхъайраг сурхæфсæддонти къуар æма æндæртæ. Большевиктæ-керменисттæ, уони хæццæ Æбати Шамил дæр, адтæнцæ Киристонгъæу æхсаргинæй ка гъæуай кодта, уони раззаг рæнгъити, сæхуæдтæ фæнзуйнаг уогæй, разæнгæрд кодтонцæ гæрзефтонг тохгæнуги.

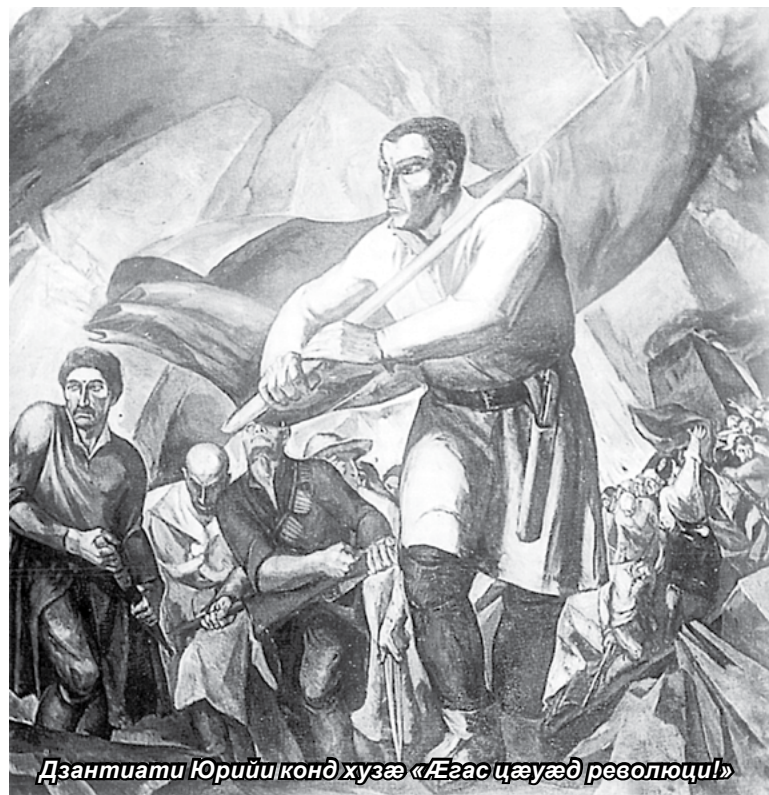
УОРС БАНДИТТÆ СÆ ФУРТИНГУНÆЙ СÆ МАСТ ИСТОНЦÆ ХУМÆТАГ АДÆМÆЙ

Киристонгъæубæл уæхæн уæззау бæнттæ ку искодта, уæд еци рæстæги Æбати Шамил æвдиста устур фæдардзийнадæ. Зæгъæн, гъæу гъæуай кæнуни дуккаг бон хъæбæр зин уавæр ку исæвзурдæй, уæд бунæттон болкъонтæ, кулактæ æма саугинтæ æрæмбурд æнцæ гъæусовети, цæмæй Шкуромæ минæвæрттæ рарвистайуонцæ бафедауни туххæй. Фал гъæусовети сæрдар æма гъæуи тугъдон комиссар партионизаций хæццæ æваст нæ исарази 'нцæ æма фæдздзурдтонцæ

парткоми сæрдар Æбати Шамилмæ. Е гъæусоветмæ 'рбацудæй фронтовикти хæццæ, «фæссурдта контрреволюцион æрдонгити æма Революцион-тугъдон советмæ бакодта нæуæг æртæ иуонги».

Киристонгъæу байсунбæл тугъдтити Шкурой бандиттæй фæммард æй 500 адæймагæй уæнгæ, гъæу гъæуайгæнгутæй ба – 280 адæймагæй уæнгæ (уорситæ фехстонцæ, тифæй сæйгæ ка адтæй, уæхæн 200 сурхæфсæддони, гъæуи цæргутæй ба фæммард æй 80 адæймаги).

Шкурой æфсæдтæ гъæу ку байстонцæ, уæд сæ маст истонцæ гъæуи цæргутæй, тæлæт син кодтонцæ сæ мулк, кодтонцæ æнаккаг, гъæддаг миутæ, мардтонцæ адæми. Шкурой фиццагидæр байагурдта, гъæуи цæргутæ керменистти раздзæугуги куд равардтайуонцæ,

уотæ. Æрæмбурд кодтонцæ, кулактæ æма уорсгвардион афицæртæ хæцауеуæггæнæг кæми адтæнцæ, уæхæн «æхсæнадон сход», æма е рахаста, Шкурой ка гъудæй, уæхæн тæрхон.

Фал революцион разамонгугæй уорсити къохмæ неке бахæудтæй, уомæн æма етæ еугурæй дæр керменистти хæццæ еумæ, Шкурой æфсæдти цæг ратонгæй, рандæнцæ Сау гъæдæмæ. Уæд уорс бандиттæ сæ маст райсуни туххæй басугътонцæ еуæй-еу зингæ керменистти – Æбати Шамили, Тогъойти Данели, Гуцати Багий, Хъесати Хъæлæмурзай æма æндæрти хæдзæрттæ.

Саугъæди арæст æрцудæй округи сосæг партком æма Революцион-тугъдон совет. Округи сосæг парткоми сæргъи адтæй Æбати Шамил. Революцион тугъдон советæн ба сæрдар адтæй Тогъойти Данел (е адтæй Дигори еугур партизант къуари командир дæр). Уотæ арæст æрцудæй сурх партизант штаб æма уой разамундæй парахат кæнун байдæдта партизантæбæл æзмæлд знаги къилдуни.

Большевиктæ-керменисттæ Тогъойти Данели, Æбати Шамили, Тæкъоти Дзандари (Дигоргоми комендант) æма иннети разамундæй Дигоргомай исаразтонцæ æнæба-

сæтгæ фæдар. Е адтæй, Советон хæцаудзийнадæ си 1919 анзи майи æмбеси уæнгæ æ бунати кæми байзадæй, уæхæн еунаг къум.

ЦИЙФÆНДИ УÆЗЗАУ ÆМА ТÆССАГ УАВÆРТИ ДÆР РÆСТАДИ СÆРБÆЛТАУ ТОХ НÆ НИДÆН КОДТА

Дигоргом бæгъатæрæй гъæуай кæнуни гъуддаги, большевиктæй-керменисттæй фæстæмæ архайæг адтæнцæ балхъайрæгтæ, кæсгæнтæ, Апшерони полкки дууæ ротей æфсæддонтæ, 1919 анзи апрели сурх партизант 'рдæмæ ка 'рбацудæй, уæдта Николаевски æма Мæздæги станицити хъазахъæгтæ æма æндæртæ. Еци æнгом, фæдар интернационалон къуарæн разамунддæттæг адтæй партион орга-

хайдта еци гъуддæг тæккæ хуæздæр хузи исаразунбæл.

Иннæ большевикти хæццæ еумæ Æбати Шамил уоми идарддæр архайдта, коммунистти Хуæнхон комитет разамунд кæмæн лæвардта, еци сосæг куст. Коммунистти еци Хуæнхон комитет, Тæкъоти Сергей ке сæргъи адтæй, е арæст æрцудæй партий Кавкази крайи комитети. Шамил адтæй Хуæнхон комитети иуонг, Гурдзистонæй рацæуни размæ фæстаг æртæ мæйи ба – æ сæрдар. Æбати Шамили æма иннети сосæг куст адтæй фиццагидæр Иристонмæ æма Мæхъæлмæ тохæнгæртæ, æхца, хуастæ, уæдта прокломацитæ æма æндæр литературæ 'рветун, Иристони гъæдти ка байзадæй æма идарддæр ка тох кодта, уонæн.

Партий Кавкази крайи комитети амундмæ гæсгæ Цæгат Кавкази коммунисттæ хуæнхон æфцæгугтæбæл фæстæмæ Иристонмæ æздæхун ку байдæдтонцæ, Деникини къилдунмæ хуæнхон адæми знаги нихмæ исистун кæнуни туххæй, уæд 1919 анзи фæззæги Тогъойти Данели, Борухъуати Хъазбæги, Ботъоти Амирхани, Тæкъоти Дзандари хæццæ Иристонмæ æрбаздахтæй Æбати Шамил дæр.

Æ ДЗУРД ЛÆДÆРД АДТÆЙ ХУМÆТАГ АДÆМÆН, Æ ХÆЦЦÆ АРАЗИ КОДТОНЦÆ

Уæдæй фæстæмæ партизант æзмæлд Иристони, Дигори нæуæгæй тухгидæр кæнун байдæдта æма уайтæккæ иссæй знаги нихмæ тохгæнæг агъазиау тухæ.

Сурх Æфсад, деникинон бандитæ дæрæн кæнгæй, Терки арæнтæмæ ку æрбахæстæг æй, уæд Иристони фæллойнæгæнгутæ æма сæ намусгин гъæуайгæнгутæ – сурх партизантæ – партий округи сосæг комитети разамундæй, сæ бунæттæй сорун райдæдтонцæ, деникинонтæ ци хæцæуттæ исæвардтонцæ, уони.

Киристонгъæуи 4-5 мартъий æхсæви адтæй Уæрæсей коммунистон (большевикти) партий Иристони округи сосæг комитети æма округи Революцион-тугъдон Совети фæстаг æмбурд (округи сосæг партион комитети сæргъи адтæй Æбати Шамил, Революцион-тугъдон совети сæрдар ба – Тогъойти Данел). Еци æмбурди баунаффæ кодтонцæ Иристони советон хæцаудзийнадæ фæдаргонд ке цæуей уой туххæй фæххабар кæнун.

Цæгат Иристони фæллойнæгæнгутæ уорсгвардион контрреволюцион хæцаудзийнади нихмæ ци бæгъатæр тох исамадтонцæ, фæлтæрд большевиктæ Мамсурати Сахангерий, Тæкъоти Симон, Æбати Шамил, Тогъойти Данел, Барахъти Гино, Ботъоти Амурхан, Арсæгити Горга æма иннетæ разамунд кæмæн лæвардтонцæ, еци тохæй сæ агъази хай бахастонцæ деникинон контрреволюци ниппурхæ кæнуни гъуддагмæ.

Округи партион организацион конференци арæст æрцудæй 1920 анзи 16-18 июли æма си равзурстонцæ УК (б) П-й Цæгат Иристони округи комитет. Уордæмæ æвзурст æрцудæнцæ авд адæймаги: Дзаттиати А., Мамсурати С., Æвсæргæти М., Абайти А., Чехойти Е., Æбати Ш.. Галич Т. Кандидаттæй æвзурст æрцудæнцæ Бутати Хъ., Хоранти

Т., Таболти П.

Æрæдони ба 1920 анзи 21 июли адтæй ирон адæми съезд. Уой кустиктион архайæг адтæй Æбати Шамил дæр. Съезд равзурста Цæгат Иристони округи æнхæстгæнæг комитет. Уордæмæ æвзурст æрцудæнцæ Тæкъоти С., Гæдиати Ц., Мамсурати С., Абайти А., Цогойти А., Хъесати В., Хоранти Т., Гатути Г., Æбати Ш. æма æндæртæ.

Уой фæсте æнзти дæр Æбати Шамил адтæй бæрнон кустити партион æма советон оргæнти: адтæй Хуæнхон Центрон Æнхæстгæнæг Комитети иуонг, Цæгат Иристони Æнхæстгæнæг адæмон ахуради хайади сæргълæууæг, Цæгат Иристони педагогон институтти директор, адтæй Еугурцæдесон Коммунистон (большевикти) партий Цæгат Иристони обкоми, Цæгат Кавкази крайæнхæсткоми бæрнон косæг. Куста ма æндæр бунæтти дæр.

Æбати Шамил еудадзугдæр баст адтæй фæллойнæгæнгуги урух дзиллти хæццæ, ахид цудæй гъæутæмæ æма дзубанди кодта зæнхосгуги æмбурдти, лæдæрун син кодта партий æма Советон хæцаудзийнади архайди хабæрттæ. ЦККП-й зæронд иуонг Мерденти Будзи, медтугъди æнзти партизан, куд имиста, уотемæй коллективизаций æнзти Æрæдонмæ (Мерденти Будзи уæд уоми адтæй гъæуон парткоми секретарь) партий обкоми бæрнгинæй æвæрд æрцудæй Æбати Шамил. Еци рæстæги кулакти ардудæй зæнхосгуги еу хай косунмæ нæ цудæнцæ, уæдта не 'нхæст кодтонцæ пæдзахадæмæ хуар дæттун ихæстæ. Арæст æрцудæй гъæуон æмбурд æма уоми лæмбунаг радзубанди кодта Æбай-фурт. Шамили радзубандий фæсте, имиста Мерденти Будзи, зæнхосгугтæ уайтæккæдæр бавналдтонцæ гъæуонхæдзарадон куститæ æнхæст кæнунмæ, сæ хуари уæлдæйттæ равардтонцæ пæдзахадæмæ, уæдта исæнхæст кодтонцæ пæдзахади 'рдигæй ци ихæсгонд цудæй, еугур еци гъуддæгугтæ дæр. Шамил зудта адæми хæццæ дзорун æма ибæл адæм дæр æууæндтæнцæ.

ЗÆРДХÆЛАР, ХУÆДÆФСАРМÆ ÆМА ЗУНДГИН АДÆЙМАГ АДТÆЙ ÆМА НИН Æ РОХС НОМ ИМИСУЙНАГ ÆЙ

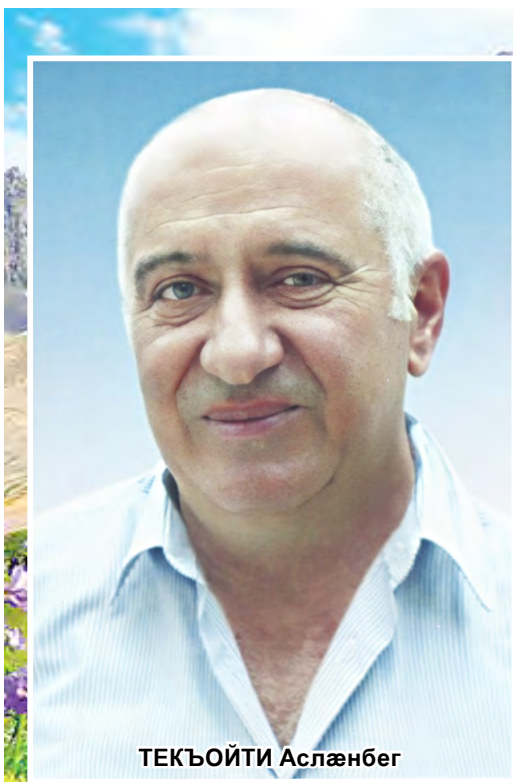
Шамил адтæй зæрдхæлар, хуæдæфсармæ, зундгин адæймаг. Æ рази æрхун дæр неке кæнидæ – уарзта игъæлдзæг дзубандитæ кæнун, æмбесæндтæ дзорун. Цардæй революций тохгæнæги æцæг цардæй.

Æбуалгъ хузи фескъудæй Æбати Шамили цардвæндаг. Революцион закъонтæ 1937 анзи ихæлд ку цудæнцæ, уæд Шамил æвудæй ахæст æрцудæй æма, фæссахъат уогæй, 1940 анзи рамардæй.

Æбати Шамил адтæй фæдар тохгæнæг-революционер. Æ уадзимисти æвдиста фæллойнæгæнæг дзилли хуæздæр цардиуагæмæ бæлдитæ æма тундзундзийнадæ. Æ рохс ном æнæстæмæ сæ зæрдæбæл дардзæнæнцæ, айдагæ хæццæ еумæ ка куста æма тох кодта, етæ нæ, фал ма идарддæри фæлтæртæ дæр.

(Журнал «Мах дуг», № 9, 1967 анз)

ТЕКЪОЙТИ АСЛÆНБЕГИ НОМЕРÆН

ТЕКЪОЙТИ Асләнбег

Уæхæн хабар, уæхæн уæззау цæф,
Еугур æрæдзæвд фæцан, æнæгъомбæл.
Асләнбæг, фæккодтай нæ зæрддзæф,
Дæ мæрдæй нæбал ан цæрунгъон дæр.

Цитæ ма æййæфдзæй мæ тухст сæр.
Ку нæбал дæн дзурдгъон фур адæргæй.
Ахур дæн мæ мадæбæл куддæр,
Дæу циртмæ ба цæун къæхтæ къуæргæй.

Нæ уарзун нæ зудтай æгирид,
Гъолон уарзт дæ кодтан мах не 'гас дæр.
Дæ реубæл ниддæвдæг æй сигит,
Махæн ба ма уæддæр уодæгас дæ.

Адзалæн мадзалæвдæгæ нæййе,
Æппунæдзæх кодтай медбилходæ.
Чи бийнонтæ уадзис дæ фæсте, –
Мæрдтæй сæбæл кæнæ хуæрзауодæн.

КÆСТÆРТИ ХУАРЗÆН

СУВÆЛЛÆНТТИ
ÆФСÆНВÆНДАГ
ÆНГЪÆЛМÆ КÆСУЙ
Æ БÆЛЦЦÆНТТÆМÆ

Нæ республикæ цæраг сæ-
бийтæ, уæдта нæмæ сæрдигон
ци иуазгутæ æрбацауæй, уæлдай-
дæр ба сæ кæстæртæ, етæ æнæ-
мæнгæ бабæрæг кæнунцæ Цæгат
Иристони зæрдæмæдзæугæдæр
фæлладуадзæн рауæнтæй еу –
сувæллæнтти æфсæнвæндаг.

Аци над исаразун фæндæ
ку фæззиндтæй, уæд ин бунатæн
равзурстонцæ алæмæти раесугъд
рауæн – Дзæуæгигъæуи Дони стан-
ци рази фæзуат. Æма 1966 anzi æ
арæзтадæ райдайуни нисанеуæ-
гæн си фиццæг дор æвæрд ку æрцу-
дæй, уой фæдбæл арæзт мадзали
архайдта дуйней фиццæг силгой-
маг-космонавт Валентина Тереш-
кова – е уæд адтæй Цæгат Иристо-
ни кадгин иуазæг. Уомæ гæсгæ ба
уæлдай цитгингонд ма уомæй дæр
æрцудæй, æма æ ном лæвæрд æр-
цудæй аци æфсæнвæндагæн.

Сувæллæнтти æфсæнвæн-
дагбæл 1968 anzi рабалци кодта
фиццæг поезд сабий бæлццæнтти
хæццæ. Æ балци ба райдæдта, ме-
мориал «Æносон арт»-и размæ ин
ци æрлæууæн исанисан кодтонцæ,
уордигæй. Вагæнтти куд фæззæгъ-
унцæ, къох бакæнæн нæ адтæй
сувæллæнттæй, ники фулдæр ба
ма æнгæлмæ кастæнцæ сæ кезу
кæд æрхæртдзæнæй, уомæ.

Финддæс минуттæй фæсте
поезд æд бæлццæнтæ æрзил-
дæй æма фæстæмæ 'рбалæуд-
тæй, кæцæй рараст æй, уордæ-
мæ. Дууæ километри надбæл
ма ин адтæй дууæ æрлæууæни
– Дони станцæ æма Лагерон.

Æфсæнвæндаги «косуатæ»
еугураг дæр адтæнцæ скъолад-
заутæ. Уонæй беретæ сæ идард-
дæри цард исбастонцæ Уæрæ-
сей æфсæнвæндаги хæццæ.

Аци anzi, 1 июни, сувæллæнт-
ти над байгон кодта æ нæуæг,
57-сезон. Сæрди кæрони уæнгæ
над косдзæнæй къуæрей дæргъи
цуппар бони (цуппæрæнæй хуца-
убони уæнгæ, 11.00 сахаттæмæй
18.00 сахаттæй уæнгæ).

Æфсæнвæндагон æ дæргъæ
'и 2,2 километри, æ уæрхæ ба
'и 750 метри, инфраструктурæмæ
хаунцæ депо, дууæ станци (Лаге-
рон си нæбал ес), æртæ тепловози
æма авд бæлццæнттæлæсæн ва-
гони. Проводниктæ, кондуктортæ
æма машинистти кусти ихæстæ
ба, иннæ æнзти хузæн, æнхæст
кæнунцæ скъоладзаутæ.

ÆРВАДИ ФÆДЗÆХСТ

КОЛИТИ
ВИТАЛИ

Асләнбег... Асләнбег...
Нæбал нин дæ ду дæр. Некæд-
бал æрбахæздзæнæ нæ къæ-
сæрбæл. Некæдбал дин фæгъ-
осдзинан дæ фæлмæн дзурд,
нæбал дин фæуундзинан дæ
медбилти бахудт...

Аци дзурдтæ финсгæ бæргæ
кæнун, æууæндгæ ба сæбæл мæ-
хуæдæг дæр нæ кæнун. Æруагæс
дæр ми нæ кæнуй, ме 'фсонæр-
хæги дæр некæд æрцудайдæ, ес-
гæд бон, «нæбал дæ...», зæгъгæ,
мæ цъухæй исхаудтайдæ уæхæн
загъд, е.

Уотæ нæрæмон цæмæн раз-
индтæ?... Дæ разæй мæнæн цæу-
гæ адтæй еци æносон дуйнемæ.
Кумæ ратагъд кодтай? Æз ма
мæ зæрдæ дæубæл ку дардтон,
мæхæцæн ди устур нифситæ ку
æвардтон... Куд тагъд рауæгæ
дæ дæ уæлиуон цардæй, куд
тагъд нæбæл исистай дæ къох.
Гæрр! Дæ фæсте кæугæ, дзинæз-
гæ ке ниууагътай, уонæбæл дæр
куд нæбал расагъæс кодтай?..

Æ рантæсунмæ ци минкый
бæдолæмæ фæббæлдтæ, уой дæ
къохмæ дæр ку нæбал исистай, æ
фæлмæн ростæбæл ин дæ ку-
ствæллад къохтæ дæр ку нæбал
æрдаудтай. Æвæдзи дæмæ мах-

мæ ести уайдзæфтæ адтайдæ,
фал дин еци æнæтæрегъæд уод
ба Хуцауи бунмæ ци ракодта?

Асләнбег... Асләнбег... Де
'рбахистæй, дæ байдзуд ку фæр-
раздæр уидæ, ду кæми уисæ,
уоми нæмæ цазæ дæр хорбонау
ку кастæй. Хор дæр ма еугурæбæл
ку нæ хъæртуй, уæд дæу уарзæ-
гой зæрдæ ба æнхæтæбæл куд
хъæрттæй? Уæллагæй дин ци
устур тухæ лæвæрд адтæй!

Цард-цæрæнбонти ку некæд
неке зæрдихудти бацудтæ, ку не-
кæд неке басайдтай, уæд нур ба
не 'нхæтæй зæрдихудти куд ба-
цудтæ, куд нæ фæссадтай?

Асләнбег... Асләнбег... Дæ
уод адæмæн ку фæгъгъардтай,
ихæсгинæй ку некæд некæмæй
байзадтæ, уæд мах ба дæхæцæй
ихæсгин цæмæн фæккодтай? Гъо,
устур бунæтти некæд фæк-
кустай, къæлæтгин бадæнбæл
некæд фæббæдтæ. Ци адтæ, уо-
мæй адтæ хуæрз хумæтæг, хуæр-
зуод, рæстзæрдæ адæймаг. Гъо,
беретæ фæббæдунцæ бæрзонд
бунæтти, фал аци дуйнейæй ку
рахæцæн унцæ, уæдта сæбæл еу
куй рæйæг дæр нæ фæууи. Сæ
рамæлæт гъаргæ дæр некæмæ
бакæнуй, сæхе куд неке гъудæй,
сæхуæдтæ дæр уотæ неке фæгъ-
гъæунцæ.

Асләнбег... Асләнбег... Ду ба
кæд хумæтæг лæг адтæ, уæддæр
сæдæгай адæймæгути зæрдитæ
низмæлун кодтай, берети цæсти-
сугтæ æвæрсгæй уадæнцæ сæ
ростæбæл дæ кири уæлсæргъæ.

О, Исфæлдесæг! Æгæугæ
мардæй рамæлунæй нæ бахезæ.
Уомæй æгадæдæр Дигорæмæ

некæд неци адтæй. Уомæй æл-
гъистагдæр!

Асләнбег... Асләнбег... Гæ-
лæхха, еунæг каст ма ракæнæ дæ
кирæй. Мæнæ дæ уæлсæргъæ ку
марой кæнунцæ дæ цардæмбал,
дæ бæдæлттæ, уони кæстæртæ.
Уогæ еци кæстæртæ нерæнги
ма æгæр æнагон æнцæ, фал
ку байрæзонцæ, уæдта дæбæл
æнæмæнгæ фæрсдзæнæнцæ.
Уодзæнæй сæ нанайæн, ци син
разæгъа, е.

Асләнбег... Асләнбег... Са-
бийдоги еу тæбæгъæй ци хуæ-
руйнаг хуардтан, еу едугæй ци
комидзæгтæ кодтан, уони мин
мæ фæрстæй ку фæккодтай. Дæ
къуæллитæ къохтæ дæ дзиппи
бауолæфунти номбæл ку некæд
ниццавтай, уæд нур кæрæдзæбæл
æвæрдæй куд бухсунцæ? Алцæ-
бæл дæр фæлтæрд, алцæмæн
дæр фæразон ку адтæ, уæд дæ-
бæл нур ба ци 'рцудæй. Кумæ ра-
тагъд кодтай? Дæ фидæ æма дæ
мадæбæл нæбал бухстæ, æви де
'дзард кæстæр æнсувæрмæ фæк-
кæсунмæ фæннæхстæр дæ?..

Нæ 'и лæдæрун, нæма мæмæ
гъаруй дæ мæлæт. Æгæр æвгъау
адтæ не 'хсæнæй фæгъгъæунмæ,
æгæр! Уогæ ма нур дæ фæсмæр-
дæ ци дауунцæ нæ тæрхæнттæ.
Уогæ ма нур ци уайуй нæ гъа-
рæнгæй? Æррæстæ нæхæцæн
зæрдæвæрæнтæ кæнæн, æндæр
нецибал. Исон мæ рафинсдзæ-
нæнцæ, зæгъгæ, мин зæрдитæ ку
æвардтай. Нур ба еци исон исæ-
носон æй. Гъостæбæл ма дуд-
зигъæрау уайуй дæ зæрдæвæ-
рæн дзубанди. Ци хæстæг æвæрд
адтæ мæ уодмæ æма ми ци хъæ-

бæр райдард дæ! Кумæ томар
кæнон дæ фæсте, кутемæйи дæ
баййафон?

Асләнбег... Асләнбег... Мæ
къох нецæмæбал тасуй. Æррæ-
стæдæр ма боневгъуйæнтæ кæ-
нун. Ду бæргæ фæййервазтæ аци
хæран цардмæ кæсунæй, мæнæн
ба ма сæмæ кæсгæ 'и. Нæ сæ уо-
дæнсуй мæ зæрдæ, нæ сæ есуй
æхемæ мæ уод. Уæддæр лæсун
сæ фарсмæ, райсун син се 'нæх-
снад къохтæ. Ду ба уоми рæстити
хæццæ дæ. Æууæндун, дæ бунат
дзæнети цъæх зæлдæбæл ке 'и,
убæл. Еунæг гъуддаг ма мин ху-
æцуй мæ фарсбæл. Дæ фæсте ци
бæдæлттæ ниууагътай, уони æз
уиндзæнæн дæ бæсти, уони цæ-
ститæй мæмæ ходдзæнæ, уони
уарздзæнæн дæ бæсти. Е дæр
устур амонд æй мæнæн. Кæддæр
æ цонгбæл кæмæн рахуæстæн,
æ фиди хæдзарæй ке рахудтон
æма дæ уатмæ ке бахудтон, дæ
еци уодæмбалæн уæддæр æ ба-
тухсти кæд цæгиндзау лæуунгъон
бауинæ. О, Хуцау, еци хъаурæ
мин раттæ!

Асләнбег... Асләнбег... Ба-
цудтæ де 'носон дуйнемæ. Ко-
рун ди æма ма мин мæ фæстаг
курдиадæ исæнхæст кæнæ. Ду
ци уæлмæрдти уодзæнæ, уоми
æвæрд æй мæ мадæ дæр... Ко-
рун ди æма си мæн бæсти хатир-
тæ рагорæ мæ кæддæри æнæ-
сæрфат миути туххæй. Кæд мин
дæумæ гæсгæ ниххатир кæнидæ.
Дæу уæлдай гъолондæр уарзт
кодта. Æруагæс ми кæнуй, дæу-
мæ байгъосдзæнæй...

Асләнбег... Асләнбег... Мæ
зæрдæ дæбæл дарун...

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Э. Б.

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон комму-
никацити гъудæгути фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу,
Димитрови гъæунгæ, 2.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани,
г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл
проспект, 11, 6-аг уæлладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг
технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Феде-
ралон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ
№ТУ15-00141, 2017 anzi 14 апрели. Газет мухургонд
æрцудæй АБЕ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и.
357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуи къуæре еу хатт – геуæргибони.
Рафинсуни индекс: 73946.
Тираж 700. Заказ № 1377.
Мухурмæ гъæуама финст æрцауа – 17.00; 27.06.2025.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 27.06.2025.

Нæ газетæй ист æрмагæй пайда кæнун æнгæзуй, нæ редак-
ций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист
ке æй, е.
Финстæгъæ, къохфинститæ, хузтæн рецензи нæ дæттæн,
уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.
Газети ци æрмагъæгæ рацауа, уонæбæл бæрзондзийнадæ
хæссунцæ сæ автортæ.